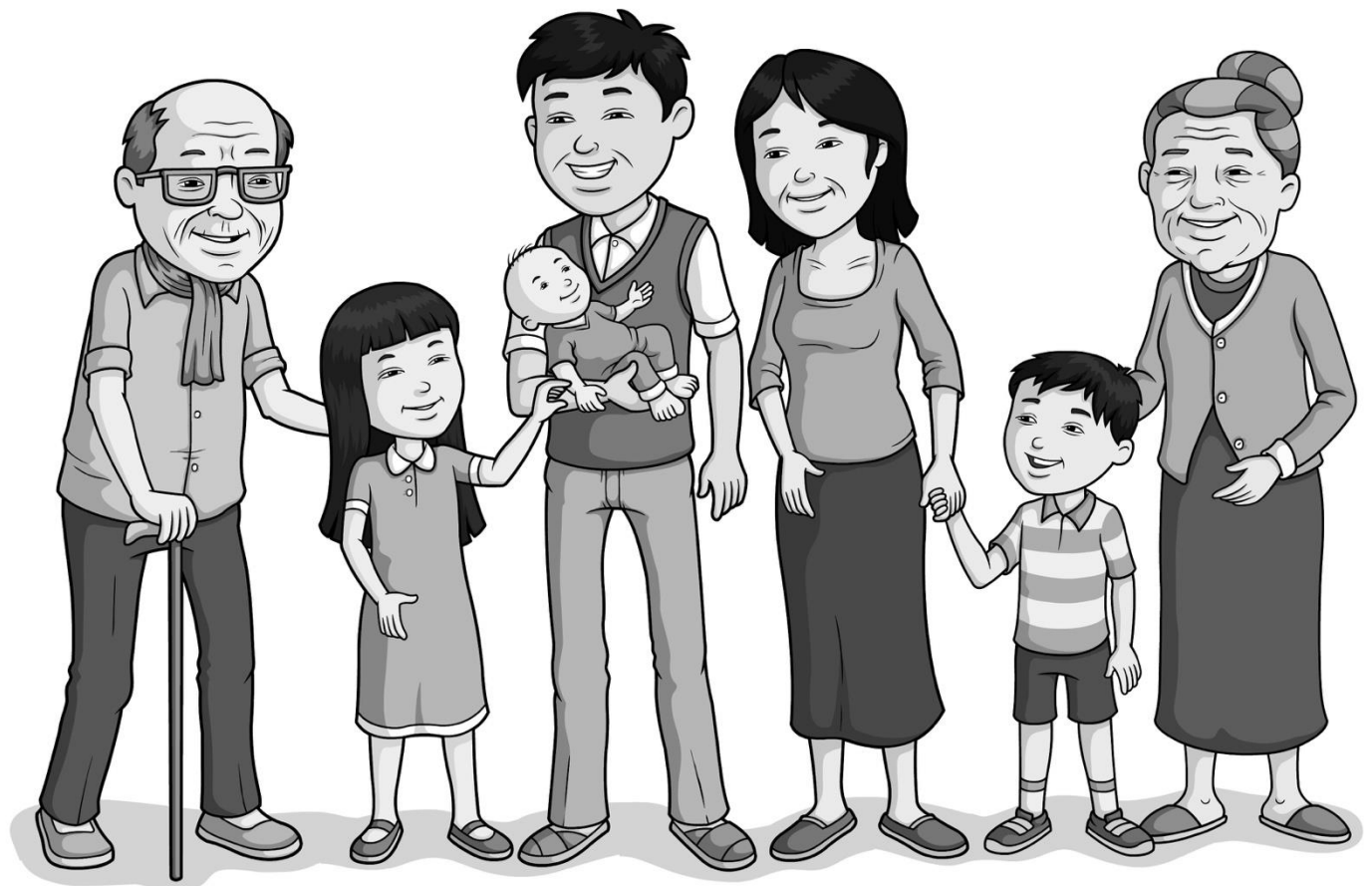

TRANSFORMATION
CENTREE
SUR LA
VERITE

MODULE

LIBALA PE LIBOTA

MOKANDA YA MOTANGISI

Bonguana Evanda likolo ya Bosolo – Malakisi: Libala & Famolia v3 Copyright ©2017¹¹ Reconciled World, Phoenix, Arizona, United States of America. www.reconciledworld.org

Mosala oyo ezali wana na nzela epesameli na Creative Commons. Epesamelo - ShareAlike 3.0 . Bo pesami nzela to ndingisa mpe molende ya kosalela mosala, kosala bakopi, kokabola mpe kotinda yango na colanda bitinda oyo:

Epesamelo – Esengeli mosala oyo epesamela yo na kokotisaka na kati maloba oyo: Copyright ©2017. Ekobolami na Reconciled World (www.reconciledworld.org) under terms of the Creative Commons Attribution–ShareAlike 3.0 license. Mpo ozua mayebisi ebele, tala na www.creativecommons.org.

Ezali ya koteka te – Okoi kosalela malakisi oyo te mpo na tina kosala mombongo to commerce.o

Soki olingi kobalola malakisi oyo na minoko mosusu to bondeli yo omona info@tctprogram.org.

Soki liyebisi ezali te, mikapo ya Biblia mizwami, Biblia Esanto, Nouvelle version internationale®, NIV®. Copyright © 1973, 1978, 1984, 2011 ya Biblica, Inc.TM. Tosaleli yango na ndingisa ya Zondervan. All rights reserved worldwide. www.zondervan.com. “NIV” mpe “New International Version” ezali bilembo ya ekomami na Bureau mpe mikanda ya Etats Unis ya America na Biblica, Inc.TM.

Matondi

Bato ebele batiaki maboko pona kosala mukanda oyo mpe basali ete makambo ebele ezala malamumu, ngonga eza mukie mpo na kopesa bango nionso matondo.

Eteni monene ya bisalali ya mateyi oyo ewuti epai ya Kate Marsden, oyo na bolingo nionso akabolaki mukanda oyo ye abongisaki mpe amaniolaki yango kuna na Bangladesh. Yango esungi makambo mingi. Mbala liboso na tangisaki makambo eza na buku oyo, namonaki mikolo kolela mpe na kosungama mpo ete ezalaki na lolenge mosusu ya koteya bana kakana kosimba fimbo té.

Nakokaki koyeba té ete ezalaki bosenga kasi Kate ye ayebaki. Matondo Kate. Na pesi mpe Matondo naHearth, oyo aye na mateya na lolenge ya likolo mpe abakisi mateya ya motuya mpo na basi. Lolenge nanga ya bomoto ezali ko batela mukanda oyo lolenge yango ezali, mpe ko wela te ko bandela yango.

Na bongo, nazali kotonda oyo andimaki kolanda mateya oyo na kanga motema mpe kobongisa yango mpo na kokabola yango esika na motuya ya bato ebele. Matondo Hearther. Na zali kozongisa matondi koleka na ba lakisi oyo basali musala elongo na biso na ba mbula ebele, na kotanga mpe nakosalela makanisi oyo. Bazali bato bazali bilombe ya solo mpa na ngai.

Kotiela na bango na misala mpe makanisi na bango na tina mateya ezalaki malamumu mpo na kosunga biso kosala mikanda ya ntina, mpe kotindika biso esungi biso na kokoba na mikolo ebele na tango na lingaki ko tika. Nazali na bolingo ya makasi mpo na etonga ya balakisi ya liboso, oyo bazalaki na bobungi mpo na koyekola lolenge nini ya ko lakisa bato.

Bamekaki na kokanga motema nionso na kososola mpe kotangisa makanisi oyo biso to bongisaki ekomaki na nsima mwa pasi nakoyeba. Kasi Nzambe abimisi bato na ye na ki bobola, wana ezali bozongi moke oyo etalaki ngai té mpe oyo nabandaki kosala té, kasi Nzambe pe oyo abandaki kosala. Nazali oyo Nzambe asimbi po ete nazala moko ya lisolo oyo pe kosalela ngai ata ko bolembu nangai. Naye moko nde nkembo. Pe nasengeli kotonda botondi molongani na ngai, oyo alakisaki ngai oyo ezali makwela malamumu. Kozanga ye, eloko moko té ekokaki kozala. Naye bi bokasi mingi bosalaki na ba mbula pona ko koma. Ozali

Anna Ho
Directeur exécutif
Reconciled World

Yambo Yo Obanda

Kobongisa mpo na Koteya liteyi

1. Tanga Motambisi ya Moteyi na bokebi nionso mbala ebele soki elongobani. Tia mokoloto to koma pembeni matono/makambo oyo ezali motuya mpo na kokanisa.
2. Tala ba makanisi ya motuya/ mama ya mikambo ya liteya na liteya na bongo okoyeba nini bayekoli ba koyekola na kati ya liteya.
3. Koba kotanga matangi nionso ya Biblia.
4. Tala mpo oyebe bisalelo nini ozali na yango tina na liteya moko moko mpe bongisa esalelo ya mokanda ya bayekoli mpe bongisa balilingi oyo yo okosalela na liteya nay o.
5. Ndimama mpenza ete yo eyebi eteni moko moko ya kosala na liteya (kozua esika, masano, bililingi ya kolakisa). Okoki komeka yango na libota nay o to mpe na baninga na yo.
6. Zua tango ya kobondela mpo Nzambe abongisa bayekoli, mpo ete ete bayekoli ba yoka oyo Nzambe alingi bango koyoka mpe Ye asalisa yo koteya mateya na yo. Kanisa ete ezali kaka na makasi. ya Nzambe ete bato bakobonguana

Batoli ya motuya mpo na malakisi elongobandi

1. Kokoma liboso mpe kobongisa biloko mpe esika okosalela.
2. Kowela té na kosalela mikanda. Bongisa ngonga pona masolo, misala pe kopema. Posa ezali é té batu bazalaka na ngonga ya koyeba pe yakokota na mayekolisi. Kolekisa likambo sima mosusu na lolenge mokili eyeba. Mayekoli mosusu esengaka kakati ya mokolo mosusu mokolo mobimba.
3. Babandela tango nyonso. Na ebandeli ya mateyi nyonso bo senga na kelasi ba bandela mateya ti na esika bayekolaki na ebandeli. Ko bandela ezali kosunga batu na kobosana té oyo bayekoli.
4. Landa motambuisi ya molakisi pe makomi na bino ya bobongami
5. Koyeba kokotisa biteni mineyi ya mateya nyonso
 - a. Kolakisa Mama ya likambo – Oyo ya kosala ekosangisa mama ya likambo na oyo basi bawumela na kala.
 - b. Kopesa sango ya sika – Ezali na ba lolenge ebele ya kokabola ba sango
 - c. Kopesa na ba yekoli musala ya kosala kolandisama oyo bayekoli – Musala ekosunga bango bayeba malamumu malamumu basango pe kosala na baninga, na kosala eloko moko na kosalela basango ya sika naba lolenge mwa mingi.
 - d. Bosangisa ba sango na bomoyi na bango – ezali eteni ya kosunga bayekoli kozua mikano na lolenge ba koki kotia na misala basango ya sika oyo bayekoli na bomoyi na bango. Koyekola kozanga kotia na misala ekobota mbongwana té pe ezali matuya te.
- 6.. Kobandela malakisi ya ba kolo mpe lolenge ya kolakisama ya basango pona motabwasi
 - a. Ko pesa mitindo oyo elongobani
 - b. Kotuna mituna ebele oyo bato bakoloba mingi (Mituna oyo bato bakoyanola te na iyo to te)
 - c. Kotonda bato pona kozala na bango
 - d. Koloba té na bato oyo bakoki koyekola na koluka bango moko
 - e. Kotonga na oyo bato basi bayebi mpe kondima oyo ba wumela
 - f. Kozala na motema kokita mpe kozela bato bapesa yo biyano

Lolenge nini ya kosakola mukanda ya moteyi

1. Maikanisi ya motuya pe bisaleli: liteya nyonso ebandaka na likambo oyo
 - a. Makanisi ya motuya – ezali na makasini ebele na mayekolisi nyonso, kasi bayekoli esengeli bayeba ya malamumu makanisi na suka ya malakisi. Eza malamumu ya kotuna bino soki bayekoli ba koki ko yeba makasi oyo evanda na suka ya mayekoli. Kozua tango ya kobandelaka makanisi oyo evanda pona kosunga bango ko kanisaka.
 - b.. Bisaleli – bisaleli oyo toza na posa etangami na malakisi nyonso: ezali lisungi yakotala na etando pe kobalusa ya bayekoli. Bokoki pe kopona ko pesa ba bisaleli ya mobimba ya liteya ya bayekoli epa ya balindi to kosala mwa ndambu ya bisaleli pona kosolola na bato ndambu. Soki bozali kosalela mukanda ya bayekoli, bokoki ko koma ba matangi pe ba mituna na ekomeli, ekomeli to makomi ya biblia likolo y aba buku pona molongo ya bato. Eza pasi pona kozua bisaleli ya makomi ya bayekoli pona mutu na mutu, yango bakotia yango ya munene na molongo ya bisaleli. Tozali kosenga pe ba ekomeli, ekomeli ya batu ebele.
 - c: Buku oyo ya molakisi ezolakisa tango nini kosalela bisaleli oyo:
 - i. Buku ya moyekoli ekozala lolenge oyo :
 - ii Mateya ya emoniselo – ekozala boye
2. Mitindo ya mosalisi : ezali na mitindo ya malamumu oyo ekosunga pona kolanda ma yekolisi. Ezali yakokabola na bayekoli té. Botanga yango yambo bo banda masolo na bino pe makambo. Mituna mususu ezali na biyano na itaqa pona kosunga ba yekolisi na koyeba makanisi nini esengeli bayebisa mingi mingi bayekoli. Ezali kaka biyano moko yamalanga té, kaka biyano ya malonga.
3. Kobatela ngonga pe koningana: ngonga na eteni nango etiami té na malakisi moko na moko. Kozua tango mingi pona kosunga bato pona koyeba makanisi ya malakisi.eza malamumu mingi ko totala oyo bato bazali koyekola kasi té kosilisa mateya na ngonga oyo esengeli tango bato bazui eloko té. ko yeba ete esengeli kotika ngonga ya koyeba malamumu malamumu, kokabola matatoli, ko solola makambo nyonso oyo bazali kokutana na bango pe kobondela elongo na bango. Mayekoli ya malamumu ya moyekolisi pona oyo etali libala pe libota. Mateya oyo ezali kozua ngonga mibala kasi moko na ndambu té lokola momeseno. Bo tindika bato nyonso ya koya na mateya ata ba bali nanu té to baza na bana té. bo bongisa ndambu pona kosolola na ba balani. mateya oyo eza malamumu po ete mutu ayeba ko kende liboso na boyokani na ye pe nabato ya lingomba.

Noti ya motuya ya mokambi mpo na Liteya ya Libala mpe Familia

Mateya oyo ekowumela batango mibale kasi te tango moko na ndambo oyo ya momesano. Lendisa bato nionso na komikotisa na malakisa ata ko ba bali nanu te to bazali nanu na bane te. Bo bongola makambo muke mpo na kondonguana na kati ya balongani. Bamama ya likambo oyo ezali motuya mpo ete moto na moto akoka koyekola na kofongala boyokani ya solo na kati ya mangomba nionso.

Liteya ya liboso: Misala kati na libala

Makanisi ya tina

1. Mibali bazali na misala mibale kati na libala : esengeli bazala bakonzi ya libota pe esengeli na bango kolinga basi na bango lolenge klisto alingaki eklezia pe lolenge bamilingaka bango moko pe lolenge ba lengelaka nzoto na bango moko.
2. Basi pe bazali na misala mibale kati na libala : esengeli na bango kolinga, kotosa, pe komikitisa epai na mibali na bango kolandisama lolenge biblia ezali koteya pe esengeli bazala basungi ya malamumu.

Bisalelo

1. Mokanda ya moyekoli
 - a. 1.1 Mosala ya mibali pe mosala ya basi
 - b. 1.2 Mateya « Bolingo pe botosi »

Ebandeli

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Elonga ya libala ezali soki muasi na mobali bazali kowumela na boyokani pe bazali kovanda na libala na lolenge klisto azali kolinga. Ezali eloko moko ya tina po na botongi libala pe koyeba mosala ya moko na moko ya balongani.

Mitindo po na molakisi : senga na ba oyo balingi batanga masolo oyo mpe basolola mpo na mituna na lisanga bango nionso.

Lisolo ya Léa

Léa avandaki pembeni ya ekuke mpe azalaki kosukola ndunda mpo na bilia ya pokua. Tango nionso abandaki kobeta mbeto ya muana mpo eningana po été bébé na ye akoba kolala mpongi. Bokilo na ye ya muasi alalaki pembeni na etoko po été moyi ezalaki makasi. Uta Léa awutaki kobala eleki kaka mibu mibale kasi bomoyi na ye na kati ya libala ezalaki ndenge azalaki kolikia te. Abandaki komiyoka na nzoto lokola mobange pe lokola moto alemba nzoto. Banninga na ye bazalaki kozanga na ye pe akomaki na posa ya kokende kotala mama pe tata na ye. Kasi na esika na yango esengelaki na ye kotala makambo ya muana pe kobatela ndako ya libota ya mobali na ye.

Léa ayebaki été bokilo azalaki kozela été soki alamuki akuta bilia esi ebongisami. Tango ye na Timeus bawutaki kobalana, Timeus azalaki kozonga noki na ndako pe bango mibale bazalaki kobima kozua mopepe na tuku-tuku na bango. Kasi sasaipi akoma kotikala libanda na banninga na ye pe kozonga na ndako noki te pe na solo ya masanga pe ya makaya. Pe soki akomi akowumela te mbala moko akeyi kolala.

Léa bakutanaki na Timeus na lisanga ya bilenge ya lingomba. Yambo babalana Timeus abandaki komonana lokola moto alingi kokende ndako na nzambe mingi. Léa akanisaki ete Timeus akozala papa malamumu pe mobali malamumu kati na libala. Timeus azalaki moto mabe te. Azalaki kobeta Léa te pe Léa ayebaki malamumu été Timeus azalaka na ba makango te, kasi motema na ye ezalaki tango nioso mosika. Ata mokolo ya lomingo na sima ya losambo azalaki kaka kovanda mosika –mosika. Azalaki kosakana ata na bébé na ye te ata pe kosolola na Léa te. Azalaki kaka kolala to pe kotala Télévision. Soki muana azali kolela to mama ya Timeus azoloba mabe po na Léa ye azalaki kaka kosuanisa Léa to pe kogangela ye. Léa akomaki komituna po na nini abalaki. Atikalaki kokanisa te été bomoyi na ye ekozala pasi boye.

Lisolo ya Timeus

Na sima mikolo na pokua, Timeus avandaki po na komela café na baninga na ye. Baala azalaki koloba makambo po na basi pe ezalaki kosekisa bango nioso. Timeus akanisaki Léa pe motema na ye eninganaki. Ayebaki ke azali kozela ye na ndako pe akosilikela ye. Azalaki na esengo lisusu te. Abandaki tango nioso kolela-lela po na mama na ye pe po na misala ebele azalaki kosala na kati ya ndako. Timeus ayebaki été mama na bango azali matata mingi kasi po na ye esengelaki Léa azala motema molayi. Po na ye mama na ye asalaki mosala makasi bomoyi na ye mobimba esengelaki na ye kopema sasaipi oyo akomi mpaka. Po na ye esengelaki Léa asosola likambo wana.

Timeus akomaki kovanda mingi libanda na baninga na ye pe akomaki koluka banzela ya kozalela mosika na ndako po na kokima kobendana ya mama na ye na muasi na ye. Alembaki koyoka milelo ya Léa po na mosala pe po na bébé na bango. Léa azalaki kaka na kanda na ye. Timeus abandaki komituna été Léa azali kososola te été ye asalaka mosala mokolo mobimba pe azalaki na posa batika kimia pe apemisa nzoto na pokua ?

Akomaki ata kokima kokende losambo elongo na Léa. Akomaki koboya kolakisa bato lokola ye na Léa bazali malamuru nzoka-nde baza malamuru te. Tango nioso bazalaki kokende losambo na lomingo Léa azalaki kolatisha bébé na bango kitoko penza pe azalaki ko repasselé Timeus elamba moko ya kitoko penza. Ezalaki lokola alingaki bato nioso bamona été ye na Timeus bazali na bomoyi ya malamuru pe ya esengo. Kasi solo ezalaki été bazali koniokuama po na kozua mbongo pe bazalaki na bomoyi ya esengo te na kati ya ndako. Timeus kutu akomaki komituna soki bato nioso na ba ndako na bango bazali penza ya solo na esengo lokola babandaki komonisa yango. Akomaki kolemba makasi ti na posa ya kokende ndako ya nzambe ekomaki kosila ye. Atikalaki kokanisa te été bomoyi na ye ekozala bongo.

- Nini eleki na kati ya masolo oyo mibale ?
- Kokokana nini ezali na oyo ezali na kati ya mabota ya masanga ya mboka na biso ?
- Toli nini okoki kopesa Léa ? Kanisa oyo Timeus azali na yango posa : esengeli na Léa kosala nini po na kosepelisa Timeus ?
- Toli nini okoki kopesa Timeus ? Kanisa oyo Léa azali na yango posa : esengeli na Timeus kosala nini po na kosepelisa Léa ?

Na liteya oyo tokotala malamuru mosala ya mobali pe ya muasi na kati ya libala. Nzambe apesa biso mitindo oyo ekoki kotambuza biso po na kosunga biso po tozala na mabala oyo ezui elonga.

Mosala ya mobali (Salela mokanda ya moyekoli 1.1)

BOSLOLA NA LISANGA BINO NIOSO

- Po na yo mosala ya mobali na kati ya libala ezali nini ?

Tanga Ephésiens 5 :23, 25, 28-29.

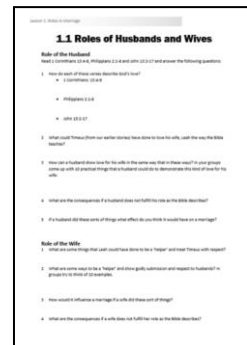
- Mikapu oyo elobi nini po na mosala ya mobali?
 - *Mobali azali mokonzi ya muasi*
 - *Mobali esengeli alinga muasi na ye lokola klisto alingaki Lingomba.*
 - *Mobali esengeli alinga muasi na ye ndenge amilingaka pe lolenge abatelaka nzoto na ye moko.*
- Mobali esengeli azala mokonzi ya muasi ndenge klisto azali mokonzi ya lingomba. Lolenge nini klisto asalaka lokola mokonzi ya lingomba ? lolenge nini mobali esengeli na ye kosala lokola mokonzi ya muasi ? ba ndakisa nini okoki kopesa oyo esalemaka ?
 - *Mobali azali motambuizi*

- Yesu atikaki bomoyi na ye pe ba ndingisa na ye ya kibonzambe po été azala mobikisi na biso. Esengeli na mobali komikaba mbeka po na kosalisa, kobatela pe kokokisa ba posa nioso ya muasi na ye.
- Akoki te kokitisa muasi na ye na makasi kasi akolinga muasi na ye na bolingo nioso. (klisto atikala kosenga na lingomba te komikitisa na makasi).
- Soki mobali azali kozua ba mikano esengeli na ye kosolola yango nanu na muasi na ye pe kotala oyo nini ekoki kozala malamumu po na muasi na ye kasi kaka te oyo ezali malamumu po na ye moko.
- Po esengeli na mobali alinga muasi na ye lokola klisto alingaka lingomba, lolenge nini tokoki kososola bolingo na nzambe ?

BOSOLOLA NA MUA MASANGA YA MIKE-MIKE

Bosalela mokanda ya moyekoli 1.1 po na kotanga 1 Corinthiens 13:4-8, Philippiens 2:1-8 et Jean 13:2-17 pe koyanola na mituna oyo :

- Moko na moko ya mikapo oyo elobi nini po na bolingo ya nzambe ?
 - 1 Corinthiens: 13:4-8 – *motema molayi, atonda na bolingo, alulaka te, amikumisaka te, aza lolendo te, atiolaka te, alukaka litomba na ye moko te, asilikaka te, akaniselaka moninga mabe te, asepelaka na mabe te kasi asepelaka po na solo, abatelaka, andimaka, atiaka elikia, ayikaka mpiko. Bolingo ekufaka te.*
 - Philippiens 2:1-8 – *amikitisaka, atalaka nano litomba ya baninga, asalelaka moninga, pe amikabaka mbeka.*
 - Jean 13:2-17 – *asalelaka baninga.*
- Nini Timeus asengelaki kosala (na lisolo ewuti koleka) po na kolinga muasi na ye Léa, lolenge biblia ezali kolakisa.
 - *Kosalisa na ndako pe/to kosakana na bébé.*
 - *Kolekisa tango na Léa*
 - *Kolendis Léa po azua tango na libota na ye.*
 - *Kosolola na Léa pe kosunga ye na boyokani na ye na mama na ye.*
- Lolenge nini mobali asengeli kolakisa muasi na ye bolingo na ba lolenge oyo ? na kati ya masanga bobimisa makambo zomi oyo esalemaka po mobali alakisa muasi na ye bolingo ya motindo oyo.
 - *Kolimbisa muasi na ye na tango bazali na matata.*
 - *Koyoka makanisi ya muasi na ye tango azali kozua mikano.*
 - *Kosunga na kobatela bébé – kosukola bébé.*
 - *Kotoka mayi po na muasi na ye.*
 - *Kozala sembo epai ya muasi na ye.*
 - *Kobatela bana po été muasi azala na tango ya kotala batu mususu.*
 - *Considérer les besoins de sa femme avant ses propres besoins*
 - *Kozala ndakisa ya malamumu po na makambo ya molimo – kolandela malamumu été libota ekende ndako ya nzambe poso nionso.*
 - *Kobondela po na muasi na ye.*
 - *Koluka koyeba makanisi na ye pe kolobela mikano ya motuya elongo.*
- Nini ya mabe ekoki kosalema soki, mobali asali mosala na ye te na lolenge biblia elobi ?

- Nini ekosalema soki mobali azali kosala muasi na ye na lolenge biblia ezali kosenga, makambo nini ekosala kati na libala na bango ?

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

Po na molakisi : *Bozongela mituna oyo. Senga na lisanga moko na moko bakabola mokanda ya molongo ya misala na bango. ba lokuta mususu ya esalelo ya batu ekoki kobima, bozonga na oyo biblia ezali koloba pe bolendis bango babondelaka po na yango.*

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Nzambe apesaka mibali misala mibale ya liboso na kati ya libala - kozala mokonzi ya muasi pe kolinga muasi na ye lolenge Klisto asalaka po na lingomba et na lolenge amilingi ye moko. Yesu alakisaki ndakisa lokola mosali, na kosukolaka makolo ya bayekoli na ye pe na kopesa bomoyi lokola mbeka po na lobiko na biso. Yesu azalaki moto malamumu pe motema malamumu, atikaki ba ndingisa na ye lokola nzambe pe azalaki moniokoli bato te. Ezali motuya po na biso kososola lolenge nini Yesu apesaki misala oyo pe tokoki te kosalela moko kaka ya misala oyo mibale pe kotika mosusu. Soki totali bomoyi ya Abraham, tokomona été abandakji kosalela tango mosusu moko ya misala oyo pe kotika mosusu pe tango nionso ebandaki kaka kobota mindondo.

1. **Kosala lokola mokonzi ; kasi ezanga bolingo (Genèse 12:10-16):** Abraham amemaka muasi na ye na Egypte po na kokima nzala. Ayebisaki muasi na ye ayanola na mutu nionso été ye azali ndeko na ye ya muasi, po mabe ekomela ye te. Yango esalaki été Sarah azuamaki epai ya Pharaon po na kozala muasi na ye. Na likambo, oyo tomoni été Abraham asali lokola mokonzi ya ndako po na koluka kosilisa likambo ya nzala oyo ezalaki na ndako na ye. Na kosala boye, kotinda muasi na ye akosa elakisi été alingaki muasi na ye te po, azalaki kotika ye akoma muasi ya moto mosusu. Esengelaki na nzambe kokota likambo oyo po na kobikisa Sarah.
2. **Kolinga, kasi kozanga kosala lokola mokonzi (Genèse 16:1-4):** Sara asengaki na Abraham asangisa nzoto na Agar po été azua bana na nzela na ye kasi na sima tango matata ebimaki asengaki na Abraham abengana Agar. Abraham asalela mikano ya Sarah kozanga, kotuna ata nzambe po na koyeba soki mikano wana ezalaki malamumu to mabe. Azalaki kolinga Sarah kasi lokola mokonzi ya libota esengelaki na ye kotalisa Sarah mibeko ya nzambe oyo epekisi kosala ekobo pe lisusu koboya kolanda ba bisala-sala ya Sarah.

Na makambo nionso mibale oyo etalisi biso été Abraham azalaki mobali malamumu te na kati ya libala. Soki moto alingi azala mobali malamumu na kati ya libala esengeli na ye kolinga muasi na ye pe kosalela pe bokonzi na ye nionso lolenge nkolo Yesu alingaki lingomba. Moko kozanga mosusu ekobebisa libala.

Mosala ya muasi (Salela mokanda ya molakisi 1.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

- Na mboka na bino, mosala ya muasi ezali nini ?

Tanga Genèse 2:18, 20.

- Nzambe alobi muasi ezali nani ? (*mosungi*)
- Po na yo « mosungi » azali nani ? Misala nini mosungi asalaka ?

Tanga Deutéronome 33:29 pe Psaumes 121:1-2.

- Na mikapo oyo nani azali mosungi ?
- Kolandisama na mikapo oyo, mosungi azali nani ?

Likambo ezali na monoko ya ebandeli, ezali kaka liloba moko wana na moko na moko ya mikapo oyo. Tango nzambe alobaki été muasi azali mosungi asalelaki liloba moko oyo tosaleli na ndakisa ya mibale. Satana akosaki biso pe apesaki biso ndimbola moko ya mabe po na oyo etali « mosungi ». Ezali na likanisi ya muana mosala te to pe ya mowumbu te. Likanisi oyo nzambe asalelaki po na muasi lokola mosungi ezali na ndakisa ya mibale. Mosungi na kati ya biblia elakisi : moto moko ya makasi oyo azali koya po na kopesa lisungi na moto oyo azali

na kati ya bosenga ya eloko songolo. Kaka liloba wana basaleli yango mbala 16 na biblia po na kotalisa ezaleli ya nzambe : nzambe azali makasi na biso, mobateli na biso, pe lisungi na biso ! Nzambe akelaki Eva po na kopesa makasi moko ya motuya pe kozalisama na pembeni po na Adamu.

- Na sima ya koyeba likanisi ya biblia po na mosungi, lolenge nini ebongoli bososoli na biso po na oyo etali mosala ya muasi ?

Tanga Ephésiens 5:22,24, 33 ; pe 1 Pierre 3:5.

Mikapo oyo elobi nini po na oyo etali mosala ya muasi ?

- o *muasi esengeli amikitisa epai ya mobali na ye lokola epai ya nkolo.*
- o *Muasi esengeli azua mobali na ye na limemia penza.*

Nzambe apesi basi misala mibale na kati ya libala. Ya liboso ezali kolinga mobali, kotosa pe komikitisa epai ya mobali po azali mokonzi ya libota. Ya mibale ezali kozala mosungi ya malamumu oyo azali na makoki pe makasi.

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

Salela mokanda ya moyekoli 1.1 po na koyanola na mituna oyo :

Makambo nini Léa asengelaki kosala po été azala mosungi pe avanda na Timeus na botosi ?

Ba lolenge nini elakisaka été muasi oyo azali mosungi pe azali na botosi pe komikitisa liboso ya mobali ? Na kati ya lisanga bomeka kopesa ba ndakisa ata zomi.

- o *Kolamba bilia pe kotia bopeto na kati ya ndako ...*
- o *Kosala nionso ete libota ezala na bilamba ya peto*
- o *Kosunga mobali na mosala na ye*
- o *Kosala été ndako ezala ndako ya esengo*
- o *Kopesa mobali makasi*
- o *kokabola makanisi pe mabanzo na mobali*
- o *Kobondela po na mobali*
- o *Kotosa mobali*
- o *Koloba bolamu po na mobali*

- Ekosala nini na kati ya libala soki muasi azali kosala makambo ya lolenge oyo ?
- Libala ekozala ndenge nini soki muasi azali kosala mosala na ye te ndenge biblia ezali kosenga ?

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

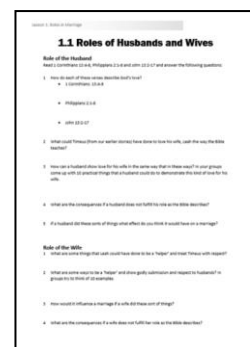
Po na molakisi: Sala été lisanga nioso ekabola mokanda na bango ya mosala. Zongela mituna oyo ewuti koleka. Soki mituna ezali po na oyo etali komikitisa ya basi epai ya mibali na bango tinda bango batanga lisusu mokapo mobimba ya mokanda ya ba efezo pe basenga buania epai ya nzambe.

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : Soki na mboka na bino basi basalelaka makambo oyo nionso eteni oyo ekoki kozala to te. Boye bokoki kosukisa na mateya oyo etali lokuta oyo elobaka été basi esengeli basala lokola bawumbu kasi mibali bavanda pe balandela basi na mosala yango. Soki basi basala bongo te boye eteni oyo ekozala po na kopesa emoniseli moko ya biblia po na misala oyo ekoki po na basi kosala.

Botanga Proverbes 31 : 10-31.

- Mikapo oyo elobeli nani ? (*Muasi malamumu*)
- Bakomaki mikapo oyo po na banani ? (*mokapo ya mibale –po na mibali*)

- Tanga misala oyo muasi oyo azali kosala.
 - o *Kosala misala ya maboko, kotonga : bilamba pe biloko mosusu*
 - o *Kolamba bilia ya malamumu po na libota na ye*
 - o *Kosomba mabele*
 - o *Kolona vino*
 - o *Kosomba pe koteka biloko na zando*
 - o *Kosala mosala makasi*
 - o *Koyoka pasi na motema po na babola pe po na bazangi*
 - o *Kobongisa ndako*
- Na kati ya misala oyo, oyo wapi esalamaka na basi ya mboka na bino ? Oyo wapi bapekisa basi ya mboka na bino kosala ?
- Po na nini muasi oyo akumisami ? (Azali goyi-goyi te pe azali na makoki ya kosala mosala pe andimami na bato)
- Misala nini oyo muasi na yo asalaka ? Okumisaka ye ndenge nini ?

Biteni ya mosala (Kosalela mokanda ya moyekoli 1.2 – Soki olingi)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga Ephésiens 5:21.

- Mokapo oyo elakisi biso nini po na mosala ya mobali pe muasi na kati ya libala oyo ezopesa nzambe lokumu ?

Po na molakisi : Salela mokanda ya « *Bolingo pe botosi* », soki bosangani bozali kati na basi pe mibali to soki likambo ya boyokani ezali kati na basi pe mibali na kati ya mboka.

Tokanisaka mingi na oyo muasi to mobali na biso esengelaki asala po na biso. Toyokaka mawa to, pe tosilikaka po na makambo oyo nionso basalaka te po na biso. Pe yango etindaka biso tango moko tomituna soki penza mobali to muasi na ngai alingaka nga ya solo to pe atosaka nga penza.

ELONGO NA MONINGA NA PEMBENI

1. Koma makambo nionso oyo mobali to muasi na yo asalaka po na kosunga yo. (Po na ba oyo nanu babali te boloba oyo baboti na bino basalaka po na kosunga bino)
2. Na kotangaka mokanda yango bondela nzambe pe zongisela ye matondo po na mobali to po na muasi na yo (to baboti na yo)

KANISA MUA MOKE

Nini okoki kosala sima ya kozua malakisi oyo po na kobongisa boyokani na yo na molongani na yo to pe na libota na yo?

1. Mokolo oyo ekoya sima:
 - o **Mibali:** Loba na muasi na yo été ondimi oyo azali kosala po na yo pe po na libota na bino mobimba. Tuna ye soki ezali na eloko oyo okoki kosala po été bomoyi na ye ezala malamumu. Kobosana te été azali na posa ya komona été ozali kolinga ye.
 - o **Basi :** Loba na mobali na yo été ozali kondima oyo azali kosala pe ozali kosepela po na mosala ya makasi azali kosala po na kosunga libota na bino. Tuna ye soki ezali na eloko okoki kosala po été bomoyi na ye ezala malamumu. Kobosana te été azali na posa ya komona été ozali kotosa ye.
 - o **Ba oyo babali nanu te :** Loba na baboti na yo ete ozali kondima oyo bazali kosala po na libota. Tuna bango soki ezali na eloko oyo okoki kosala po été bomoyi na bango ezala malamumu.

2. Pe na sima sala eloko moko mikolo nionso po na kotalisa molongani na yo to baboti na yo été olingi ye to ozali kotosa ye to ozali kotosa bango.
 - O Léa akokaki kosala makasi été alélaka-lelaka te soki Timeus azongi noki te na ndako, pe akokaki kozala mua motema monene po na mama ya Timeus.
 - O Timeus akokaki kozonga ndako na sima ya mosala pe kosakana na bébé pe akokaki kosolola na Léa lolenge mokolo na ye elekaki pe kotuna pe Léa ndenge alekisaki mokolo na ye.
3. Koma mua makanisi po na yo moko po na oyo okoki kosala mikolo nionso na poso oyo. Bondela pe senga na nzambe asunga yo po na kosala makambo oyo.

Biteni oyo ekoki kozala pasi. Soki obongisami nanu te po na kosolola na mobali to muasi na yo to baboti na yo, na boye banda kosambela po na ye mikolo nionso. Bondela tango nionso oyo ozali na mawa to na kanda. Tonda nzambe po na mobali to muasi na yo pe senga ye asunga yo po na libala na yo.

Liteya ya mibale : Libala ya esengo

Makanisi ya tina

1. Tokoki kozala na mabala ya esengo na kosolaka bokeseni oyo tozali na yango na molongani na biso to pe na ndeko mosusu kati na libota.
2. esengeli na biso koyekola ba lolenge ya malamuni ya biblia po na koyeba ndenge nini ko silisa matata oyo tozalaka na yango po na bokeseni ezali kati na biso.

Bisalelo

1. Mokanda ya moyekoli:
 - a. **2.1 Kondima bokeseni na biso (mokanda moko po na moto nioso elongo na mikanda po balongani)**
 - b. 2.2 Kosilisa matata

Lisano po na ebandeli ya liteya

MOSALA PO NA BATO NIONSO NA LISANGA

***Po na molakisi :** Zua basi misato na lisanga. Pesa bango ba kombo oyo : Mara, mama ya Mara pe Suzana (Mama kulutu ya Mara)*

Molobeli : Mara avandi na kiti na ndako ya mama na ye, atutisami na motema. Azoloba na mama na ye.
Mara : « Libala na biso ezali kitoko mingi pe nakanisaki été bomoyi na biso pe na kati ya libala ekozala kitoko mingi. Sikoyo kaka na sima ya sanza moko makambo ebebi. »

(Mama kulutu na ye Suzana akoti.)

Suzana : «Nini yango ebebi ? »

Mara : « Na nioso nazalaki kozela eloko moko te ezosalema. Nakanisaki nakozala moto na esengo soki nabali. Kasi sikoyo tokomi kaka kosuana tango nionso. Tozokoka koyokana te ata na likambo moko. »

Suzana : « Oh, nazalaki kaka na likambo yango na mobali na ngai ! Kasi moko ya ba mama na ngai asololaki na ngai pe asungaki ngai makasi penza. Yaka tosolola yango. »

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

- Nini yango eleki na lisano oyo ?
- Esalemaka pe na lisanga ya mboka na bino ?
- Po na nini makambo ya boye esalemaka ?
- Bato bakabolaka pe mindondo bakutanaka na yango epai ya bato mosusu lokola Maria awuti kosala ? Po na nini ? To po na nini te ?
- Toli nini tokoki kopesa Maria ?

Libala ya esengo (Salela mokanda ya moyekoli 2.1)

Matata ezalaka kaka ata na mabala oyo ya malamumu. Soki moto alobi été nanu bazua matata na libala na bango te, bazali bato ya sembo te. Na makambo nini balongani bazalaka na matata tango nionso ?

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

Tanga mikapo oyo – Nini tokoki kososola na mikapo oyo po na oyo etali kosilisa matata ?

- 1 Corinthiens 15:41 pe 1 Corinthiens 12:4-7 – Nzambe asalaki moko na moko na biso na lolenge na ye, bomoyi na biso ya kala ezali na bokeseni pe moto na moto azali na makambo na ye lolenge nzambe atienda yango kati na bomoyi na ye. esengeli na biso kososola bokeseni oyo pe kondima moto na moto na lolenge nzambe asalaki ye na makambo oyo ekokani na moto mosusu te.
- Ephésiens 4:32 – Esengeli na biso kozala motema mawa pe pene ya kolimbisa na koyebaka été biso moko pe tozali na mbeba kati na biso.
- 1 Pierre 3:9 pe Matthieu 5:23-24 – Esengeli tozalaka pene ya kondima mabe na biso. Ata ko ezali moto mosusu nde azali na mbeba esengeli na biso kozala na motema ya kobongisa po na kotia kimia.
- Philippiens 2:3-4 – Esengeli na biso kokanisa po na bato mosusu pe komona basusu lokola baleki biso.

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

Po na molakisi : Senga na lisanga moko balakisa makambo bawuti koyekola po na oyo etali kosilisa matata. Ba mosusu pe balakisa masano mosusu ya makapo.

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Kozanga boyokani ekoya. Nzambe asalaki moko na moko na biso na bokeseni. Moto na moto azali na ndenge na ye alekisela bomoyi bua ye ya kala pe tango tobalanaka moto na moto azalaka na oyo ye alingaki esalema po na libala na ye. Moto na moto azalaki kobanza lolenge nini molongani na ye esengeli azala kasi ezali pasi ekokana na ndenge moko na moko na biso azalaki kobanza.

MOSALA PO NA MOKO NA MOKO PE PO NA BALONGANI

Po na molakisi : moto nionso akozala na bosenga ya mokanda ya moyekoli 2.1 – Koyeba pe kondima bokeseni bua biso. Ezali motuya kopesa mitindo oyo ezali polele po na mosala oyo. Soki bato bakoki kotanga te pe basosola makambo oyo te na boye okoki kotanga makambo yango yo moko pe bokoma yango. Oyo ya liboso bosala yango elongo. Senga na moto nionso akoma « X » to bakoma kombo na bango na molongo oyo ezali kotalisa makambo oyo bango balingaka kosala. Lendisanga bango bazala sembo na oyo balingaka kosala. Liboso batala lokasa mobimba po bakoma oyo bango balingaka. Pe yebisa bango bazongela lokasa mobimba pe bakoma oyo bango bamoni été ezali oyo molongani na bango alingakana kokomaka « O ». Loba na bango été ezali na tina te kosolola oyo bazokoma na basi na bango. Soki molongani ya moto azali awa te boye opesa bango lokasa batinda na ndako po muasi akoka kokoma pe boye bakoki kosolola yango na sima. Soki batangi yango mbala nioso mibale boye senga bango batala yango elongo.

2.1 Recognize Our Differences

1. The first part of the form contains fields for personal information: Name, Address, Phone, Email, and Date.

2. The second part of the form is a table with 10 rows and 4 columns. The columns are labeled: Person 1, Person 2, Difference, and Notes. The rows are numbered 1 through 10.

Person 1	Person 2	Difference	Notes

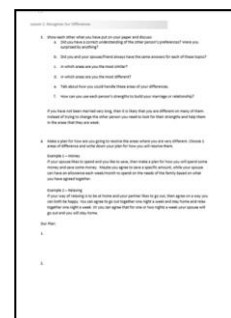
Moto nionso esengeli azala na mokanda ya moyekoli 2.1, tokotanga yango mbala mibale :

1. Mbala ya liboso - tanga likambo nionso pe koma "X" na molongo pe koma kombo na yo oyo ezotalisa oyo olingaka.

- Tosala oyo ya liboso elongo. Kozanga koyokana – soki boza na matata olingaka kosilisa likambo mbala moko to ovandaka kimia? Soki omoni ete osepelaka kotia kimia na boyokani na bino na libala, boye koma “X” pembeni ya suka ya molongo oyo eza pembeni na loboko ya mobali. Soki osepelaka kosala nionso mibale boye koma “X” pembeni ya kati-kati ya molongo.
 - Tanga lokasa mobimba pe koma oyo olingaka na likambo nionso.
2. Mbala ya mibale – Tanga likambo nionso pe koma « O » na molongo po na oyo omoni été **molongani na yo to ndeko ya libota** alingaka. Kosolola yango na molongani na yo te. Koma oyo omoni été molongani na yo asepelaka na yango.
 3. Tango yo na molongani na yo bosili kokoma na mbala ya liboso pe na mbala ya mibale na boye bolakisana ba lokasa pe bosolola po an likambo nionso pe po na mituna oyo ezali na sima ya mokanda ya moyekoli 2.1.

Pe soki bosilisi, lakisa moninga oyo okomi na lokasa pe bosolola po na mituna ya mokanda ya moyekoli :

- Ososoli malamumu oyo moninga alingaka ?ezali na eloko ekamuisi yo ?
- Yo na molongani na yo to na ndeko ya libota bozali kaka na biyano ya lolenge moko po na makambo oyo ?
- Na makambo nini bokokani pe na makambo nini bozoyokana malamumu ?
- Na makambo nini bozali na bokeseni makasi ?
- Makambo nini ememaka matata na libala na yo ?
- Loba na lolenge nini okoki kosala po na kosilisa matata po na makambo oyo bozali na bokeseni.
- Na lolenge nini okoki kosalela makasi ya moto nionso po na kotonga libala na bino to boyokani na bino ?

Soki bowuti kobalana kala mingi te, elingi koloba été bozali na bokeseni na makambo mingi. Na esika ya koluka kobongola moninga, esengeli koluka na makambo nini ye azali makasi pe kosunga ye na makambo oyo ye azali na bolembu Mbala mosusu pe okoki kokanisa été bozali na bokeseni makasi te po lokola bowuti kobalana sika okoki komona yango sikoyo te. Okoki koluka koyeba yango na sima tango bokowumela po na tango wana bokeseni na bino ekomonana polele.

4. **Bosala manaka elongo** : Bosala manaka po na kobongisa makambo oyo bozali nango na bokeseni. Bopona makambo mibale oyo bozali nango na bokeseni pe botia yango na manaka po na kotala lolenge nini bokobongisa yango.

Ndakisa ya liboso - Mbongo

Soki molongani na yo amesana kobimisa mbongo mingi kasi yo olingaka kobomba mbongo mingi, boye bosala manaka po na lolenge nini bobanda kobimisa mbongo pe na lolenge nini bokobanda kobomba mbongo. Mbala mosusu po na kobomba mbongo okolinga ozela tango bokozua mbongo ebele na tango molongani na yo azuaka mbongo poso nionso to sanza nionso pe abimisaka mbongo po na ba bosenga ya ndako, kolandisama na ndenge boyokanaki.

Ndakisa ya mibale – Kolekisa tango to kopemisa nzoto

Soki yo olingaka kolekisa tango ovandi na yo na ndako kasi molongani na yo ye alingaka kolekisa tango na kokende kotambola boye esengeli boyokana po na kosala été bino mibale bozala na esengo. Bokoki koyokana kobima mbala moko na poso pe kolekisa tango na ndako pe mbala moko na poso. To pe bokoki koyokana été tango moko na bino akobima mosusu akotikala na ndako.

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOZUA

Po na molakisi : Senga na babalani moko to mibale bakabola manaka na bango ya bokeseni. Bokeseni na biso ekoki komema biso na bozangi boyokani soki tozali kosolola na tina na yango te po na kosala manaka po na oyo eza malamu po na moninga mosusu.

Kosilisa matata (Salela mokanda ya moyekoli 2.2)

Matata ekozalaka kaka kasi esengeli na biso koyekola kosilisa yango na lolenge moko ya bosembo. Tokoki kotika te matata ekoma makasi to ebele. Esengeli na biso kobongisa yango na lombango penza yambo été ekola makasi.

Ephésiens 4:26 elobi na biso été tokoki kotika te moyi ezinda na kanda na biso. Ezali likanisi malamu oyo ezali kotinda biso po na kobongisa matata na biso na lombango pe totika te mikolo eleka. Ezali motuya makasi po na mabala na biso, pe lisusu po na ba boyokani na biso misusu na baninga.

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

Salela 2.2 Kosilisa matata. Tango mikapo nionso. Pe koma mitindo ya motuya po na oyo etali kosilisa matata.

- Matthieu 7:3-5 – *Yambo yeba nanu kondima mabe na yo moko, kokende mbangu te na komona kaka mabe ya baninga.*
- Matthieu 18:15 – *Bosolola makambo yango bino moko, liboso ya bato te, liboso ya bana te.*
- Proverbes 15:1 – *Bosolola na kimia. Soki boza na kanda botia yango mokolo mosusu.*
- Colossiens 4:6 – *Bimisa likambo yango na malembe pe na kimia nionso na lolenge été moninga atutisama te.*
- Philippiens 2:3 – *Yoka pe lolenge moninga azali komonela likambo yango. Mbala mosusu azali na nzela pe yo nde ozali na mbeba.*
- Ephésiens 4:26 – *Na sima na yo kobimisa likambo yango vanda kimia. Koluka koloba-loba mingi te to oluka kaka été moninga andima oyo yo ozoloba. Tango mosusu esengaka ondima bokeseni. Soki esalemi na bolingo nionso ekomemela bino kimia.*
- Proverbes 19:11 – *Komimona te été batutisi yo libaku to kosala yango te na lolenge ya kanda. Zala na bolingo koleka ndenge ozalaka na boye kimia ekozala na ndako na bino.*

2.2 Resolving Our Differences	
NAME	DATE

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

Po na molakisi : soki masanga basilisi komona mitindo oyo ezali motuya, yebisa bango basalela makambo oyo towuti koyekola. Koma motindo oyo ezali motuya po na mikapo nionso.

MOSALA NA MASANGA YA MIKE-MIKE (soki bolingi)

Bosalela makanisi ya tina oyo bowuti kobimisa, bosala masano mibale.- moko etalisa lolenge mabe ya kosilisela matata mosusu etalisa lolenge malamu ya kosilisela matata. Bopona likambo moko oyo ebimisaka matata mingi na libala. Bokoki kosalela moko ya ba ndakisa oyo ewuti kopesama.

Po na molakisi : senga na lisanga moko na moko basala lisano po na baninga mosusu. Tuna ba oyo mosusu lisano esalelo nini bamoni été bato basaleli yango to basaleli te.

BOZONGELA MATEYA NA LISANGA BINO NIONSO

Na liteya oyo toyekoli ndenge nini koyeba matata na kati na ba boyokani na biso na baninga mosusu, kosala manaka po na koluka kosilisa matata, pe lolenge nini kosilisa kozanga boyokani kati na biso.

- Esalelo nini ya motuya po na kosilisa matata oyo bobosanaka mingi to oyo ezalaka pasi po na kosalela ?
- Mekanisi nini ekoki kosunga yo po na kosalela lisusu bosolo oyo tango okozua lisusu matata na mbala mosusu?

Kobosana te été bisalelo oyo ezali kaka te po na babalani to ezali kaka te po na kosalela yango na molongani na yo. Tokoki kosalela yango na boyokani nionso tozali na yango na bato na tango nionso oyo matata ekokomela biso.

Po na molakisi : *Silisa na kobondelaka nzambe asunga moko na moko po été azua matata na ndenge moko ya malamumu pe kozanga koyokana na bango ekoma likambo ya kolukela bokabuani te to ya kobimisela bitumba.*

Liteya ya misatu : Kobongisa ba pota ya mitema

Makanisi ya tina

1. Esengeli na biso, kondima pe kobongisa lolenge nini topesaka baninga pasi po ete pota ya motema oyo ekauki te ekoki kobebisa libala.
2. Kondima mabe na biso na bosolo liboso ya ba oyo tozokisaki ekosunga po na kobongisa boyokani na biso.

Bisalelo

1. Bililingi (na suka ya liteya) :
 - a. 3.1 elilingi ya libota (mokanda moko po na lisanga moko – ya kopasuka)
2. Mokanda ya moyekoli:
 - a. 3.1 Kososola ba pota ya motema (mokanda moko po na moto moko)
 - b. 3.2 Biteni po na kondima mabe (mokanda moko po na moto moko)
3. Salela colle ya papié (ezala ebele po na lisanga nionso bayeba kobamba elilingi ya libota)

Kozongela malakisi pe ebandeli (Salela elilingi 3.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : Senga na lisanga bakanisa eloko moko na kati ya mateya ewuti koleka. Bozongela mikapo nionso po na kopesa lisanga likanisi ya makambo minene ya motuya.

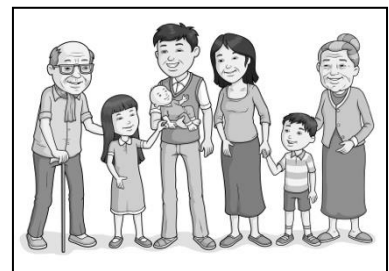
Mitindo nini toyekolaki po na ndenge ya kosolola pe kobongisa ba matata ekomelaka biso ?

Ata na kati ya mabala oyo ya malamuni koleka ekomaka na tango moko muasi to mobali azokisaka molongani na ye na motema. Tango mosusu esalemaka na kozanga koyeba tango mosusu pe esalemaka na nko te.

MOSALA YA LISANGA MOBIMBA

Po na molakisi : Pesa na lisanga nionso mokanda ya kopasuka (biteni mine to motoba) ya elilingi ya libota 3.1 na colle. Senga na bango babamba yango.

Kozanga colle bakokaki te kozongisa elilingi oyo na lolenge ezalaki. Bolimbisi ezali lokola colle kati na boyokani ya bato mingi-mingi kati na libala. Esangisaka biteni ata ezuaki ba pota pe tango boyokani ebukanakaki.

Pota ya motema ebebisaka mabala. Ekabolaka bato pe esalaka été bato bandimana lisusu te. Na liteya oyo tokoyekola ndenge nini kobongisa libala oyo ebebaki na nzela ya ba pota ya mitema.

Ya liboso – Koyeba ba pota ya motema (Salela mokanda ya moyekoli 3.1)

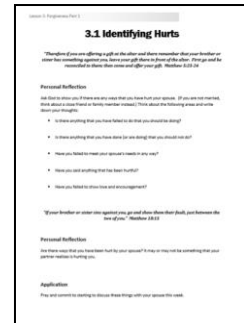
BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : Botanga elongo mokanda ya moyekoli 3.1. Boluka koyeba ba pota ya motema. Tikela moto nionso tango ya kokanisa na sima ya kosilisa kotanga pe kosolola po na mokapo moko na moko.

Tanga Matthieu 5:23-24.

- Kolandisama na mokapo oyo lolenge nini tokoki kosilisa pota ya motema to kosilisa matata ?
- Mokapo oyo elakisi nini : « azali na likambo na yo »
- Nini esengeli na biso kosala soki matata ezali na kati ya libala na biso ?

Biblia elobi polele été esengeli na biso kobongisa boyokani na biso. Nzambe amoni été ezali motuya yango azali kosenga na biso totika nano kogumamela ye pe tokende nanu kobongisa boyokani na biso. Soki tokobongisa boyokani na biso na lombango matata pe ekozala mingi te. Na sima ya ba sanza oyo, ebandaki lokola mua pota ya moke na motema ekoki pe kokola pe kokoma likambu ya munene.

Na mokapo oyo azali koyebisa na biso été soki topesaki moto kanda esengeli na biso kokende pe kosenga ye bolimbisi. Pe na mokapo oyo ezali kolanda tomoni été soki moto apesi biso kanda esengeli kozala nde biso tokobanda po na koluka kosilisa matata yango.

TOKANISA MOKE

Tokozua mua tango po na kosenga na nzambe alakisa biso na likambo nini tozokisaki motema ya moninga na biso (ndakisa molongani na yo soki osi obala, to moninga to pe ndeko kati na libota). Kanisa muke na makambo oyo :

- Ezali na likambo oyo esengelaki na yo kosala kasi osala yango te ?
- Ezali na likambo oyo esengelaki te na yo kosala kasi osalaki yango ?
- Ozangaki kosala likambo moko oyo molongani na yo alingaki été osala yango ?
- Olobaki maloba moko oyo ezokisaka na motema ?
- Ozangaki kolakisa bolingo ?

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga Matthieu 18:15.

Ezali kaka te biso toluca koyeba na lolenge nini topesaki molongani na biso pasi kasi esengeli na biso koluka kolakisa molongani na biso lolenge nini ye pe azokisaki biso na motema. Tango mosusu moninga na biso azalaki pe na posa ya kozokisa biso te, tango mosusu pe azalaki ayebaki oyo ye asalaki te. Esengeli na yo koyebisa ye yango po soki oyebisi ye te ekoki komema matata na kati na libala na bino. Soki olobi te moninga akoyeba eloko te na oyo ezali koleka na motema na yo pe akoyeba pe koluka kobongisa yango te.

KANISA MUA MOKE

Sikoyo zua mua tango pe kanisa moke lolenge bazokisaki yo na motema. Tango mosusu ezali likambo oyo molongani na yo azoyeba ata moke te.

- Oyebi lolenge oyo bazokiselaki yo ?

KOTIA MATEYA NA MISALA

Bosambela pe botika masolo ya makambo oyo bokosolola na molongani na yo na poso oyo na maboko na nzambe.

Moto azanga mbeba kati na biso aza te. Totutisa pe bato na mitema pe biso pe lokola batutisa pe biso na mitema. Na kati ya liteya oyo tokoyekola lolenge nini kobongisa ba pota ya mitema na kati ya boyokani na biso na baninga. Na poso oyo esengeli na biso kobosana te makambo oyo tokanisi sikoyo pe kosolola yango na moninga na yo na kondimaka mabe osalaki ye pe na kosengaka ye bolimbisi.

Ya mibale – Kondima mabe na yo na tango ozali kozokisa mitema ya baninga (Salela mokanda ya moyekoli 3.2)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Mabaku nini tokutanaka na yango tango tondimaka mabe tosalaki liboso ya baninga pe tango, tosengaka bolimbisi.

- *Lolendo*
- *Koyeba te lolenge nini ya kobandela*
- *Kozanga tango*
- *Kobanga*

Tanga Luc 15:11-22.

- Mabaku nini muana oyo ya elenge akutanaki na yango ?
- Muana oyo ya elenge esengelaki na ye kosala nini po na kozongisa boyokani na tata na ye ?
- Nini tokoki koyekola na lisolo oyo po na oyo etali kondima mabe oyo tosalali ?

Po na molakisi : koma bitape nionso oyo na etando moko to pe sala molongo po na kotanga eteni na eteni. Pe na sima senga ba oyo balingi kotanga mukanda ya moyekoli 3.2 – Eteni po na kondima mabe - limbola eteni na eteni. Soki moto nioso asosoli eteni nioso silisa na kosalisa bango lisano ya kondima mabe.

Tozali na biteni motoba po na kondima mabe pe po na kozongisa boyokani oyo oyokisaki baninga pasi :

1. Kondima mabe epai ya nzambe
2. Kondima mabe epai ya moninga
3. kondima oyo osalaki
4. Kosenga bolimbisi
5. Kobongola ezaleli na yo
6. Kondima mbano ya makambu osalaki.

Tolobela litomba ya biteni ya kondima mabe :

3.2 Etapes pour s'excuser

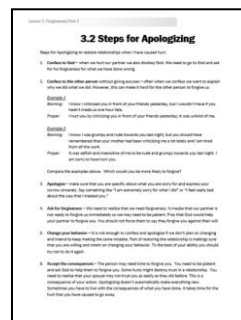
1. **Kondima mabe na yo liboso ya nzambe** – tango tozali kozokisa moninga na motema, tozali kozanga kotosa nzambe. Esengeli na biso kokende epai ya nzambe po na kosenga ye bolimbisi na mabe oyo tosalaki. Kozua bolimbisi epai ya nzambe ekopesa biso motema ya komikitisa po na kondima mabe na biso epai ya moninga pe po na kosenga ye bolimbisi.
2. **Kondima mabe na yo epai ya moninga kasi kosenga nanu bolimbisi te** – mingi-mingi tango tondimaka mabe na biso epai ya moninga tolukaka nanu koyebisa ye po na nini tosalaki mabe wana nzokande kosala boye ekoki kosala été moninga alimbisa yo te.

Ndakisa 1 :

Kopesa ye foti: Nayebi été lobi nalobelaki yo mabe liboso ya baninga, kasi nasalaki yango po olekisaki biso tango po na kozela yo.

Esengeli koloba boye: Nazokisaki motema na yo lobi na lolenge nalobelaki yo mabe liboso ya baninga, oyo nasalaki ezalaki malamumu te.

Ndakisa 2 :

Kopesa foti : Nayebyi été na butu elekaki nasalaki mabe, kasi esengeli na yo koyeba été mama na bino alobaki mabe mingi po na ngai pe nalembi po na misala oyo nioso.

Esengelaki koloba boye : Oyo nga nasalaki na butu oyo elekaki ezalaki malamumu te. Epesi nga pasi ndenge nazokisaki yo.

Kokanisa nanu ba ndakisa oyo. Oyo wapi ekotinda yo olimbisa na pete?

3. **Kondima mabe** – Sala été maloba na yo ewuta penza na motema pe lakisa mawa na yo na bosolo, penza. Loba maloba lokola: « Namoni penza été nasalaki mabe » to « ezosala nga malamumu te na lolenge nasalaki yo likambu wana »
4. **Kosenga bolimbisi** – Esengeli na biso koyeba été tozali na bosenga ya bolimbisi. Tango mosusu moninga na biso akolimbisa biso noki te, ekosenga tozala motema molayi. Bondela nzambe asunga moninga na yo po na kolimbisa yo. Okoki te koloba na ye na makasi po alimbisa yo.
5. **Bongola ezaleli na yo** – kondima mabe pe kosenga bolimbisi ekozala na tina te soki tokobongola ezaleli na biso te pe soki tokotikala kaka na likanisi ya kosala lisusu mbeba oyo tosalaki. Eteni mosusu po na kozongisa boyokani ezali kozua mokano ya kobongola ezaleli na yo. Esengeli na yo kosala nionso po na kozongela lisusu mbeba wana te.
6. **Kondima mbano ya mabe osalaki** – Yeba été moto akoki pe kozala na bosenga ya tango po na kolimbisa yo. Esengeli na yo kozala motema molayi pe kosenga na losambo été nzambe asunga ye po alimbisa yo. Ba pota ya motema mosusu elongolaka elikia moto azalaki nango epai ya na yo. Yeba été ekoki kosalema été moninga na yo akoki tango mosusu kotia lisusu elikia epai na yo te lokola na tango ya kala. Yeba yango ezali mbano ya makambo oyo yo osalaki. Kondima mabe ekomisaka makambo sika na mbala moko te. Tango mosusu ekosenga bokoba kovanda na ye na ba mbano ya makambo oyo osalaki. Ekozua tango po ete mabe oyo yo osalaki ye elimua na motema na ye.

MOSALA YA MONINGA

Kanisa likambu moko oyo esalemaka mingi oyo esengelaki na yo kosenga molongani na yo bolimbisi to ndeko mosusu kati na libota. Bosala masano ya lolenge nini kolimbisa pe kosenga bolimbisi.

Po na molakisi: Okoki kolekisa liboso ya lisanga ba oyo balingi kosala lisano yango.

Na mokuse

Ephésians 4:31-32 elobi boye: « Bololo nioso, kotomboka nionso, kanda nionso, Elimua na kati na bino. Bozala malamumu moko epai ya moninga, motema ya mawa, bolimbisana bino na bino lokola nzambe alimbisaki bino kati na klisto ».

Na liteya oyo towuti komona biteni mibale ya yambo po na kozongisa boyokani oyo ebebaki na ba pota ya mitema.

Eteni 1 : Koyeba malamumu pota oyo tozokisi moninga pe pota oyo bazokisi biso na moninga. Nzambe apesi biso makoki ya kobongisa nionso mibale.

Eteni 2 : Kondima mabe osalaki (Kozongela na lombango biteni nionso motoba)

1. Kosenga bolimbisi epai ya nzambe
2. Kondima mabe epai ya moninga *kasi kosenga nanu bolimbisi te*
3. Kotanga mabe oyo osalaki
4. Kosenga bolimbisi

5. Kobongola bizaleli na yo
6. Kondima mbano ya mabe osalaki

Na sima tokoyekola biteni ya bolimbisi pe ya kobandela boyokani.

KOSALELA MATEYA

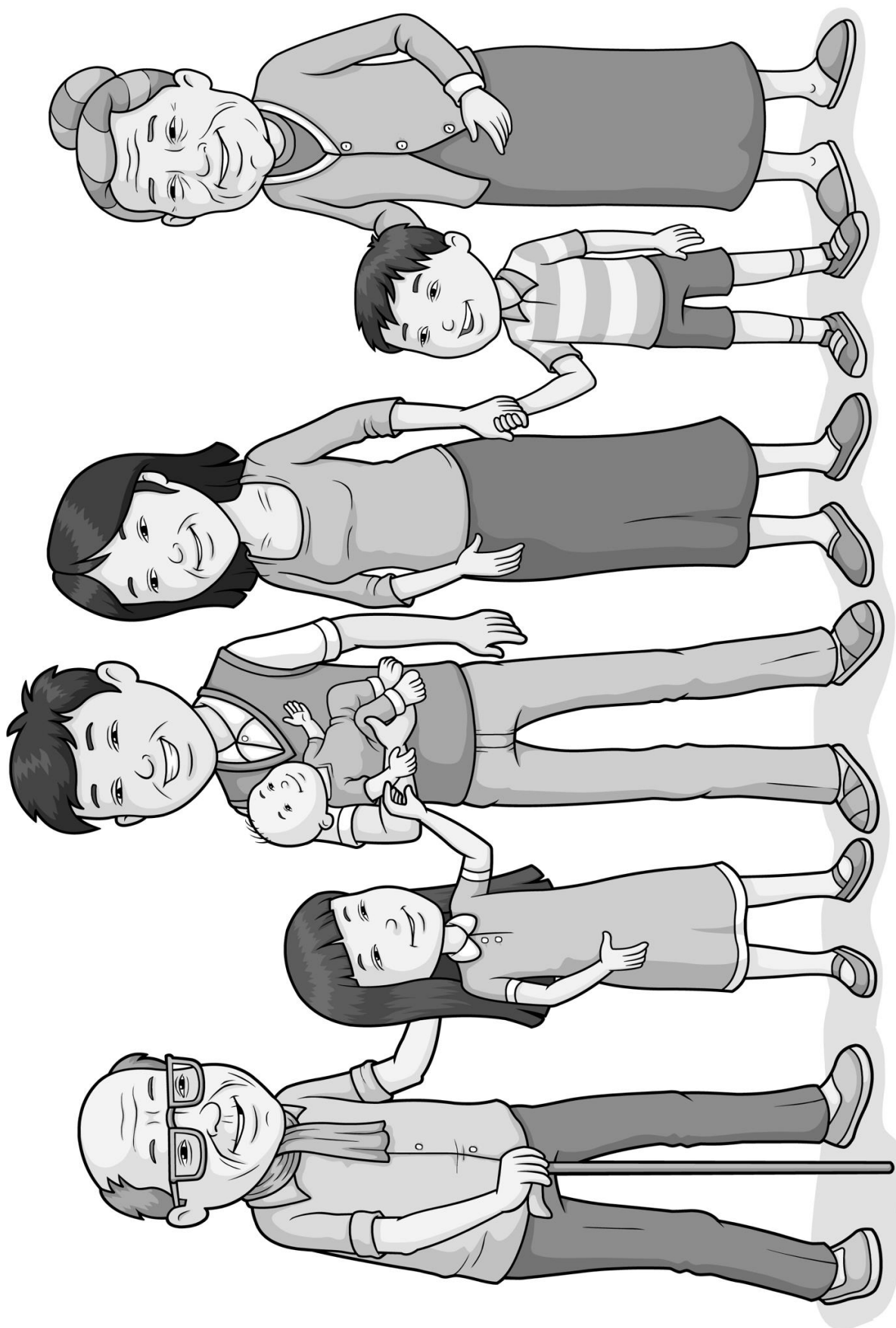
Senga na nzambe alakisa yo soki ezali na likambo moko na libala na yo esengeli na yo kosenga bolimbisi.

1. sala manaka po na tango oyo bokosolola na molongani na yo. Tango bokosolola na molongani na yo, ndima mabe na yo po na pasi oyo oyokisaki ye. Meka kosalela biteni oyo. Soki obala te okoki kosalela yango po na boyokani mosusu ndakisa elongo na baboti na yo to na ba ndeko na yo.

2. Pona tango moko oyo bokozala bino mibale po na kosolola. Luka tango oyo mutu akoya kokata bino te pe tango oyo bino mibale bozali ya kolemba te na nzoto.

3. Bondela pe senga nzambe apesa yo motema ya komikitisa pe maloba oyo esengeli po na koloba. Bondela été nzambe abongisa molongani na yo po na koyoka yo pe po nakozala na motema ya kolimbisa yo.

4. Mitika epai ya nzambe po na kosala yango. Okoki pe koluka moto asambela po na yo soki azali to pe oyo akoki kolandela yo po na kosala yango.

Liteya ya minei: Bolimbisi

Makanisi ya motuya

1. Tolimbisaka baninga po na kozongisa matondo epai ya nzambe po ye pe alimbisaki biso.
2. Bolimbisi ezali likambo esengeli na biso kosalaka tango nionso po na kosukola ba pota ya mitema na kati ya ba boyokani na biso.

Bisalelo

1. Mokanda ya moyekoli :
 - a. 4.1 Biteni po na kosenga bolimbisi

Tozonga mua moke na sima

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

- Tanga misala mibale ya yambo ya liteya oyo ewuti koleka po na oyo etali kozongisa boyokani oyo ebebaki.
- Koyeba ba pota ya mitema pe biteni po na kondima mabe na tango ozali kozokisa baninga na motema.
- Biteni motoba po na kondima mabe ezali nini ?
 1. Kosenga nzambe bolimbisi
 2. Kondima mabe epai ya moninga *na kozanga kosenga bolimbisi*
 3. Kotanga mabe oyo osalaki
 4. Kosenga bolimbisi
 5. Kobongola bizaleli na yo.
 6. Kondima ba mbano ya mabe na yo osalaki.

Kolimbisa bato oyo bazokisaki yo na motema

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga mikapo oyo pe loba na mokuse oyo biblia ezali koloba na tina ya likambo etali bolimbisi

- Luc 23:34 - Yesu alimbisaki pe andimaki été bato wana bayebaki te oyo bazalaki kosala.
- Matthieu 18:21-22- Yesu asengaki na Petelo po na kolimbisa mbala 77 (tango nionso)
- Colossiens 3:13- Kolimbisana moko epai na moninga lokola Nkolo alimbisaki biso.

Nzambe alimbisa biso mingi. Asengaki na biso tolimbisana biso na biso. Tango mosusu ezalaka pasi kolimbisa na tango bazokisi biso na motema.

Kolandisama boyebi na yo, ba mbano nini ekoki kozala soki bolimbisi ezangi na kati ya libala ?

- Bololo nan motema – kokola ya ba pota ya motema
- Elikia esilaka epai ya moninga
- Kozanga kosepela na kati ya libala pe mbala mosusu koluka moninga na libanda.
- Kobendana na kati ya mabota – ata bana bakomaka na likama pe bakomaka kobanga-banga.

Bolimbisi ezali eloko ya tina po na kondima été libala ezali kokoma makasi. Na bibilia basengi na biso mbala ebele été toyeba kolimbisa. Kasi yambo esengeli na biso nanu koyeba eloko nini babengi bolimbisi pe eloko nini tokoki koloba été ezali bolimbisi te.

Po na molakisi : *Sala milongo mibale na kati ya etando pe koma boye « oyo ezali bolimbisi te » pe mosusu koma « oyo nde bolimbisi »*

Oyo ezali bolimbisi te	Oyo nde bolimbisi
1- Posa ya motema	1-Eloko biso toponi kosala
2- Kondima basala yo nko to kondima bazokisa yo na motema to basala yo mabe.	2-Biso liboso ya mabe ewuti kosalema, kozua mokano ya kobombela molongani na biso eloko te na motema.
3- Kosenga été moto abongola ezaleli yambo na yo kolimbisa ye	3-Kondima été nzambe akotala makambo ya moninga pe tolimbisa ye ye yambo été abongola ezaleli na ye.
4- Kobosana	4-Kotika molongani na biso na maboko ya nzambe, tango apesi biso kanda to azokisi biso, kasi toluka kozongisa mabe na mabe te.
5- Komona été ezali nango motuya te.	5-Kondima été kufa na Yesu ezali lifduti po na masumu nionso.
.	

Bolimbisi elingi koloba te été ezali :

- **Posa ya motema.** Bolimbisi ezali eloko oyo biso moko toponi kosala. Tokoki te kozela ti kino toyoka posa ya kolimbisa kasi esengeli na biso kozua mokano ya kolimbisa. Tokoki komituna te été : « nazali penza na posa ya kolimbisa ? » kasi tokozua mokano ya kolimbisa na pete pe kotika komiyokela mawa pe kotika posa ya kozongisa mabe.
- **Kosenga été moto abongola nanu bizaleli yambo ya kolimbisa ye.** Tokoki te kotindika moto na makasi po abongola ezaleli. Tolimbisaka po été klisto alimbisaki biso pe asengi na biso tolimbisa baninga ; tokoki te yambo ya kolimbisa moninga tosenga ye nanu abongola ezaleli na ye.
- **Kondima bozangi bosembo.** Tango tozali kolimbisa moto tokoki te kotia na mutu na biso été oyo asalaki ezali sembo. Ata oyo moto asalaki ezali mabe kasi tokolimbisa kaka. Kolimbisa moto elakisi te été tozali kopesa ye nzela po akoba kosala biso mabe.
- **Kobosana.** Mbala mosusu tango tozali kolimbisa tokoki te kobosana na mbala moko mabe oyo basalaki biso. Esengeli na biso kolimbisaka moto yango tango nionso oyo tozali koyoka kanda komata lisusu na motema na biso.
- **Komona été ezali na yango motuya te.** Tango tozali kolimbisa moto tokoki koloba te été oyo ye asalaki ezalaki malamau to esalaki biso pasi te. Kasi ata ezalaki na lolenge nini ye azokisaki biso esengeli na biso kaka kolimbisa ye. Tozali kotia elikia epai na nzambe po na kotala likambo na ye.

Bolimbisi elingi koloba:

- **Likambo biso moko toponi kosala.** Lokola eyano na bolimbisi ya nzambe epai na biso pe lokola elembo ya botosi epai ya nzambe.
- **Koyeba komona na miso mabe oyo esalemaki.** Esengeli na biso kondima ete moto moko asalaki biso mabe pe mabe yango ezokisaki biso na motema. Kasi esengeli na biso, kopona kobomba mabe wana na motema te.
- **Kotia elikia epai ya nzambe po ayeba kotala makambo ya baninga.** Tozali kotika nzambe kosimba motema pe kotia bolimbisi na motema ya moto yambo ete abongola ezaleli na ye;
- **Kotika ye na maboko ya nzambe.** Na tango tozali kolimbisa, tozali kotia pembeni ndingisa na biso ya kozongisa mabe to ya kosenga nanu mbonguana ya bizaleli. Na esika na yango tozali kosenga nzambe kozongisa moto yango na nzela pe kobongola moto yango lolenge ye moko nzambe alingi.
- **Kondima kufa ya Yesu lokola lifuti ya masumu nionso.** Na sima ya kolimbisa moto, tokoki te kokoba koyebisa ye makambo ye asalaki pe kozua makambo yango po na kosalisa ye oyo ezali po na litomba na biso.

Bolimbisi ekoki kozala pasi soki moto yango azokisaki biso makasi penza. Bibilia elobi na biso ete tolimbisaka

po na kozongisa matondo na oyo nzambe asalaki po na biso, kasi te po moto wana esengeli na biso kolimbisa ye. Tango tolimbisaka elingi koloba te ete makambo moto wana asalaki ezali makambo ya sembo kasi totikaka nzambe ye moko atala makambo na ye pe ayeba lolenge nini akofuta ye po na oyo ye asalaki.

TOKANISA MOKE

- Mekanisi nini ya sika boyekoli po na oyo etali bolimbisi ?
- Ndenge nini okoki kosalela mateya oyo ozui na libala na yo na poso oyo ezali koya?

Biteni oyo ekomema biso na bolimbisi (Salela mokanda ya moyekoli 4.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : tanga lisolo oyo.

Adamo pe Eva balembaki mingi na sima ya kosala mosala mokolo mobimba na elanga. Kobanda kaka baliaki mbuma oyo nzambe apekisaki bango bakoma kaka kosuana tango nionso. Kala bazalaki kovanda malamumu kasi ba poso mibale oyo ewuti koleka batikali koyokana ata na likambo moko te. Adamo azalaki na posa apemisa nzoto na suka ya mokolo kasi Eva azalaki na posa ya kokende kotambola na elanga. Adamo asepelaki kolia mbuma kasi Eva asepelaki kolia matiti. Eva azalaki na posa ya kobota bana kasi Adamo alingaki bavanda kaka bango mibale. Adamo azalaki kolinga kolala libanda kasi Eva alingaki kolala likolo ya ba kasa na se ya libanga. Bango mibale bazalaki na kimia te pe basuanaki makasi pe balobanaki maloba ya mabe penza pe Eva akomaki kolela pe Adamo akendeki komivandela ye moko na mosika.

Tango Adamo azalaki kotambola ayaki kososola été azokisaki Eva na maloba na ye. Ayokaki mabe na motema na ye kasi azalaki na kanda po Eva aboyaki koyokela ye pe kolanda oyo ye alingaki. Adamo ayokaki nzambe kondimisa ye mabe na ye pe ayebaki été ezalaki ya solo. Atelemaki, avandaki, pe asambelaki.

« Nzambe nayebi été nazalaki malamumu te elongo na Eva. Nalingaki ayeba pasi oyo nazalaki koyoka kasi namonaki mingi bolamu na nga moko. Nasalaki mabe pe lolenge na ngai ezalaki ya mabe. Nzambe ndima kolimbisa ngai pe sunga na yeba kolimbisa Eva. Natie elikia epai na yo po oyeba na kosala na motema ya Eva pe ngai na kozongisa mabe te na makambo oyo asalaki oyo ezokisi nga na motema. Nzambe penza akosunga nga po na kolongola mabe oyo nazoyoka na motema na ngai ? Nazali mosambisi na ye te. Ezali mosala na yo. Nzambe sunga nga nazala mawa-mawa te pe nasilika te. Salisa ngai po nayeba kolimbisa ye pe kosilisa ba pasi ya motema oyo biso mibale tozali koyoka. Nzambe salisa nga nazala molongani oyo olingi nazala pe po tozala na libala ya malamumu. Matondo Tata po na bolimbisi na yo pe po na kosunga nayeba kolimbisa Eva pe koyeba kolinga na mikolo ekoya. »

Pe na sima Adamo azongaki kosolola na Eva...

Lisolo oyo ezali kolakisa biso ete po na lisumu na mokili, tokokutana na mikakatano pe tokoki ata kozokisa bato oyo tolingaka. Adamo pe atalisi biso ba biteni oyo esengeli na biso kolekisa po na kokoma na bolimbisi tango moto azokisi biso na motema.

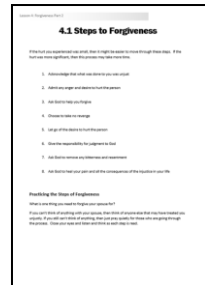
- Makambo nini misusu Adamo asalaki po na kokoka kolimbisa Eva na mabe oyo ayokaki na motema?

4.1 Biteni oyo ekomema biso na bolimbisi

Po na molakisi: Salela mokanda ya moyekoli 4.1 po na koloba po na biteni ya nzela ya bolimbisi. Na sima kolobela ba biteni yango, bobimisa na kati ya lisolo towuti komona oyo Adamo asalaki to asalaki te. Pe limbolela bango oyo bayebi malamumu te.

Soki pota oyo yo ozokaki na motema ezali moke, boye ekozala pasi te po na kolekisa biteni oyo. Soki pota ezalaki ya monene koleka, boye likambo oyo ekoki kozua tango mua molayi.

1. Kondima été oyo basalaki yo ezalaki sembo te.
2. Kondima kanda nionso pe posa ya kozokisa pe moto yango
3. Kosenga na nzambe asunga yo po na kolimbisa moto yango
4. Kozua mokano ya kozongisa mabe te
5. Kolongola likanisi ya kosala moto yango mabe
6. Kotikela nzambe ye moko atala likambo ya moto yango
7. Kosenga na nzambe kolongola mingayi nionso na motema
8. Kosenga na nzambe kobikisa pasi na yo pe ba mbano nionso ya makambo ya mabe oyo basala yo na bomoyi na yo.

ELONGO NA MONINGA MOKO (kasi molongani na yo te)

- Biteni nini ya bolimbisi ezali pasi po na yo ?
- Nini ekoki kosunga yo po na kokomisa eteni oyo pete ?
- Eloko nini esengeli na yo kolimbisa molongani na yo ?

Soki oza na likanisi te po na molongani na yo , boye kanisa ata po na moto mosusu oyo, asalaki yo mabe. Soki pe ti sikoyo ozomona eloko moko te, boye bondela kaka po na ba oyo bazosala yango na kati ya kelasi.

TOZONGA MUA SIMA

Po na molakisi : tanga eteni nionso na mongongo makasi na tango kelasi mobimba bazali miso ya kokanga. Bopema na sima ya kotanga eteni na eteni po bayekoli bazua tango ya komaniola moko na moko. Na sima na bino kosilisa kotanga biteni nionso muambe, bosambela po na lisanga mobimba po été nzambe alongola pasi oyo ezuami na mitema po na ba mabe oyo bango bawuti kolimbisa.

Bobandela elongo

BOSOLOLA BINO NIONSO NA LISANGA

Botanga mikapo nionso oyo pe bobimisa likanisi moko na mokapo moko na moko.

- I Corinthiens 13: 4-5 - Bolingo ezalaka ya ofele pe ekaniselaka moninga mabe.
- Jacques 5:16 – Kondima mabe na biso, kosambela moninga po na mosusu pe kosalana ngolu mosusu po na moninga.
- Philippiens 3:13 – Kobosana oyo esi eleki pe kotia makanisi na oyo ekoya lobi.

Na sima na biso kolekisa eteni ya koyeba kososola ba pota ya motema, kondima mabe pe kosenga bolimbisi, esengeli na biso komilengela po na kobandela lisusu. Ezali pasi koleka na eteni oyo, esengeli tomilendisala, pe kobondela mususu po na moninga. Pe na esika ya kotalisa moninga oyo eleka esengeli na biso kotia mayele na biso na oyo ekoya na mikolo ya sima.

- Mbala boni esengeli na yo kokombola nzinga-nzinga ya ndako na yo ?

Kaka lolenge moko na kokombola ndako, esengeli na biso kosukola tango nionso ba pota ya mitema na mabala na biso pe ba boyokani na biso mususu. Soki tokosala boye été tango nionso ekobakisama ebele pe ekoki kotia mobulu na boyokani na biso. Sunga libala ezala makasi na kosalaka boye tangon nionso.

Na bokuse

Po na molakisi : kozongela kotalisa oyo elakisi bolimbisi na oyo pe elakisi bolimbisi te pe lisusu biteni ya kokoma na bolimbisi. Kozongela biteni minei ya bozongisi boyokani oyo ebebi. Pe tuna mituna mususu.

Biteni minei po na bozongisi boyokani oyo ebebi:

- 1 – Koyeba pe kososola ba pota ya mitema
- 2 –Kondima mabe tango ozokisi moninga
- 3 – Limbisa ba oyo bayokisi yo pasi
- 4 – Bobandela elongo

Na sima na biso kosala makambo oyo, esengeli na biso kotala liboso kasi lisusu te na oyo esi eleki. Esengeli na biso kolandela biteni nionso ya nzela ya bolimbisi na tango nionso tozali koyokisana pasi na mitema. Esengeli na biso pe kotalelaka nzambe po asalisa biso na kosala makambo oyo.

LIBONDELI NA MASANGA YA MIKE TO YA BALONGANI

Na kati ya lisanga to na molongani na yo, bobondela moko po na moninga. Bosenga na nzambe asunga bino po na kolimbisa baninga lolenge ye alimbisaki bino. Yebisa nzambe abikisa boyokani na bino na kosalelaka bolimbisi.

Liteya ya mitano: Kolendisa libala na bino

Makanisi ya motuya

1. Po na kolakisa bolingo epai ya molongani na biso esengeli toyeba lolenge nini ye amonaka été bazali kolinga ye.
2. Soki balongani bazali kobondela elongo bazali kotia nzambe na kati-kati ya libala na bango.
3. Esengeli kotia molongani na biso liboso ya makambo nionso po na kati ya libala bato mibale bakomaka moto moko.

Bisalelo

1. Mokanda ya moyekoli:
 - a. 5.1 Elobeli mitano ya bolingo

Ebandeli ya liteya

BOSOLOLA BINO NIONSO NA LISANGA

Mosali ya masano asalaka nini soki alingi azala moto ya makasi koleka pe soki alingi asala mosala na ye lisusu malamuni koleka ? (*Ndakisa, kosala ngalasisi, kotombola biloko ya kilo, kosala makasi koleka*)

Lolenge moko pe kaka po na mabala na biso. Libala ezali likabo kitoko kowuta epai ya nzambe, pe tango muasi pe mobali basangani makasi na kati ya libala, bakoki kosala makambo ya minene koleka na kati ya mosala na nzambe pe po na kopesa nzambe lokumu. Nzokande po na yango kosalema esengeli mabala na biso ezala mabala moko ya makasi pe ya bosembo. Kokomisa libala makasi pe ewumela bongo bomoyi na bino mobimba esengi mosala moko ya makasi. Na liteya oyo tokomona ba lolenge ebele oyo ekoki kosunga yo po ete libala na yo ezala makasi.

Lolenge misato po na kokomisa libala makasi:

1. Kolakisa bolingo
2. Kobondela elongo
3. Kotia molongani na yo liboso ya batu nionso.

Po na molakisi: *Koma ba lolenge misato po na kokomisa libala makasi na etando to na lokasa ya papié.*

Kolakisa bolingo na yo

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Moto nionso alingaka balinga ye. Soki oyekoli kotalisa molongani na ya bolingo, yango ekopesa libala na bino makasi.

Po na molakisi : *Beta lisolo oyo.*

Caleb pe Tamar babalana uta mibu sambo. Yambo babalana bazalaki kolekisa tango na bango elongo. Caleb azalaki tango nionso koyebisa Tamar ete azali muasi kitoko pe Tamar pe lokola azalaki koloba na baninga na ye ete Caleb azali mobali kitoko. Tango babalanaki, Tamar azalaki kolinga mobali na ye azala na esengo tango nionso pe azalaki kosala mosala ya ndako tango nionso po na kosepelisa ye. Caleb pe alingaki kotalisa Tamar ete azali mobali ya malamuni na komipesaka na mosala po ete Tamar azanga eloko te pe azalaki kosala nionso ete Tamar akelela pe eloko te. Na sima ya ba mbula bakomaki na bana pe makambo ebonguanaki mabe. Tango nionso Caleb akomaki kozonga ndako azalaki ya kolemba pe azalaki na posa ya kopemisa nzoto. Tango mosques azalaki kokende mayangani

na ndako ya nzambe to azalaki koluka kosalisa baboti na ye. Tamar azalaki na posa balekisaka tango elongo ata kutu bana minei bazalaki kasi abandaki Komimona lokola azali kaka ye moko. Bango mibale na Caleb na Tamar bazalaki na esengo te na libala na bango. Bakomaki komona yango lokola ezalaka nango kaka bongo na kati ya libala.

Mokolo ya lomingo Pasteur ateyaki po na libala na ndaku na nzambe. Ateyaki ete ezali motuya kolakisa molongani na yo bolingo. Alakisaki ba lolenge mitano po na kosala yango. –Kosalisana moko epai ya moninga-kolobana maloba ya sukali-kopesana makabo-kosimbana na nzoto pe kolekisa tango elongo na molongani na yo. Atindaki bango bakende kosalela yango na poso wana pe batala litomba nini ekopesa na kati ya mabala na bango.

Caleb pe Tamar bazuaki mokano ya kosalela oyo Pasteur asengaki bango. Babandaki komeka kozua bizaleli ya sika. Mokolo moko Caleb atindelaki Tamar ba fololo tango akendeki mosala. Tamar pe akomaki kopesa Caleb matondo po na mosala asalaka po na bango na kati ya libota. Caleb akomaki kosalisa Tamar na pokua na mua misala mosusu ya ndako. Tamar akomaki kopesa Caleb mbote soki awuti mosala na koyambaka ye pe kopesaka ye bipuepue. Na sima ya sanza moko ya kotalisana bolingo Caleb pe Tamar bazongisaki penza esengo na kati ya libala na bango. Bolingo na bango ezungaki ya sika pe bakomaki lokola bato bawuti kobalana sika.

- Bayekolaki nini na ndaku na nzambe na tina ya elobeli mitano ya bolingo?
- Ba lolenge nini okoki kotanga oyo Caleb na Tamar basalelaki po na kotalisana bolingo?

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

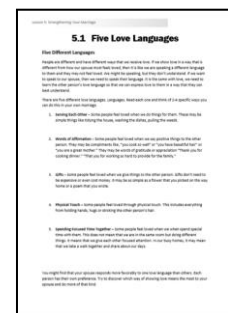
Sekele po na kosala été bolingo na bino ezala kaka ya sika an kati ya libala na bino ezali kotalisa molongani na yo bolingo na lolenge ye alingaka. Na mokanda ya Garry Chapman oyo babengi « elobeli mitano ya bolingo » azali kolimbola lolenge mitano oyo bato nionso balingaka basala bango na kati ya bolingo. Tanga mokanda aya moyekoli 5.1 po na kososola elobeli mitano ya bolingo pe kanisa lolenge mibale to misato oyo okoki kosalela na kati ya libala na yo.

5.1 Elobeli mitano ya bolingo

Bato nionso bakokani te pe moto na moto azali na lolenge asepelaka po balinga ye. Soki opesi molongani na yo bolingo na lolenge ye alingelaka te eza lokola ozoloba na ye na monoko oyo ye ayebi te pe akomona kaka lokola olingi ye nanu te. Tokoki kosala nionso kasi akososola kaka te. Soki tolingi tosolola na molongani na biso esengeli toloba na elobeli oyo ye ayokaka. Ezali pe lolenge moko po na bolingo esengeli na biso koyekola elobeli na ye ya bolingo boye tokoki kotalisa ye bolingo na lolenge ye akoki kososola malamamu.

Tozali na lolenge mitano ya elobeli ya bolingo. Tanga moko na moko pe kanisa lolenge mibale to misato oyo okoki kosalela na libala na yo.

1. **Kosalisana moko epai ya moninga** – Bato mosusu po andima été bazali kolinga ye asepelaka basunga ye na mua makambo aza na yango bosenga. Ekoki kozala makambo ya mike-mike ndakisa kokombola ndako, kosukola basani, kolongola matiti na lopango.
2. **Maloba ya sukali** – Bato mosusu bandimaka ete bazali kolinga ye soki bazoloba na ye maloba ya sukali. Ekoki kozala maloba ndakisa: « oyebi penza kolamba » to « suki na yo kitoko penza » to « oza na mama moko ya malamamu penza ». Ekoki pe kozala maloba ya kozongisa matondo to ya kondima moto ndakisa: « matondo mingi po na mosala osali ya kolamba biloko » to « matondo po na ndenge ozoniokuama na mosala po na biso »

3. **Makabo** - Bato mosusu bayokaka malamu tango ozali kokabela ye biloko. Ezali na tina te po makabo yango ezala kaka ya talo ebele, ekoki kozala na yango biloko moko ya bongo-bongo lokola mua ba fololo oyo okoki kobuka na elanga to mua maloba ya sukali oyo okoki kokomela ye.
4. **Kosimbana na nzoto** - Bato mosusu balingaka basimba bango na nzoto. Ndakisa kosimbana na maboko, koyamba, to kosimba ye na suki.
5. **Kolekisa tango ya malamumu elongo** - Bato mosusu balingaka olekisa tango elongo na ye. Elingi koloba te ete na kati ya ndaku po na kosala makambo mosusu kasi, elakisi kopesa mayele na yo nionso epai na ye. Lokola na ndako tozalaka na makambo ebele ya kosala bokoki kozua tango ya kotambola elongo pe kosolola.

Okoya kososola ete molongani na yo azali na elobeli ya bolingo oyo ye asepelaka na yango. Moto na moto azali na ndenge ye alingelaka. Luka oyeba lolenge nini molongani na yo asepelaka balinga ye pe lakisa ye bolingo na yo na lolenge yango.

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOZUA

Po na molakisi: Senga na lisanga moko na moko bakabola makanisi po na lolenge nini kotalisa bolingo kolandisama na elobeli mitano ya bolingo.

Soki tolingi kozala na libala ya malamumu esengeli na biso koluka koyeba soki molongani na biso azali na esengo ete bazali kolinga ye. Ata na ebandeli ekozala mua kokoso kasi soki tokobi kolakisa molongani na biso bolingo na lolenge ye asepelaka suka-suka ekosepelisa ye. Na boye ekokolisa bolingo epai na ye pe likanisi ya kolimbisa na motema na ye. Soki amoni ete bazali kolakisa ye bolingo te akobika bomoyi ya malamumu te na libala elongo na biso pe tango nionso akobanda kosala makambo oyo ekopesa biso kanda.

TOKANISA BISO MOKO to ELONGO NA MONINGA NA PEMBENI

Soki tolingi tolakisa bolingo epai ya molongani na biso na lolenge moko ekoki kosimba motema na ye esengeli na biso koluka koyeba lolenge nini ye alingaka batalisela ye bolingo pe kosalaka bongo tango nionso.

- Kanisa nanu molongani na yo, eloko nini alingaka to asepelaka na yango na bolingo?
- Ba lolenge nini ya sika oyo yo okolakisa molongani na yo sasaipi?
- Kanisa nanu yo moko, lolenge nini ya kotalisa bolingo osepelaka na yango? Eloko nini molongani na yo asalaka oyo omonaka ete alingi yo mingi?

Soki ezali pasi po na koyeba oyo molongani na yo alingaka okoki komeka-meka. Na kati ya sanza mobimba zua ba lolenge ya elobeli ya bolingo pe banda kosalela yango moko-moko. Eyano ezali nini? Soki mbonguana ezali te meka mosusu. Koba komeka yango sanza na sanza ti kino okozua eyano epai ya molongani na yo. Soki esimbi te boye meka kotuna ye.

Kobondela elongo

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga Ecclésiastes 4:12. « Moniololo ya singa misato ekatanaka na pete te. »

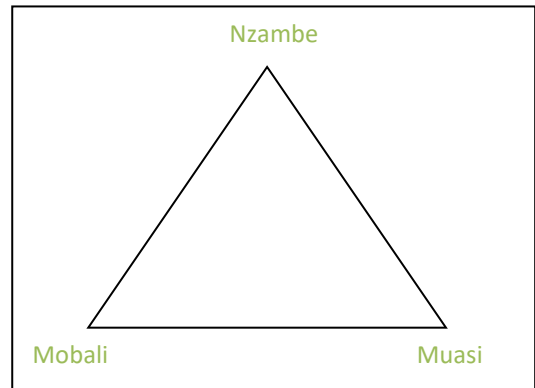
Moko ya makoki po na kotonga ya libala ya makasi ezali kobondela elongo. Tango tozosambela elongo tozali kotia nzambe na kati-kati ya libala na biso. Nzambe abongisaki te ete muasi to mobali na yo akokokisa bosenga na yo nionso. Lokola tozelaka ete molongani na nga asosola nga malamumu-malamumu pe akokisa bosenga nionso nazali na yango nde esika tobebisaka makambo. Tokelamaki po tozala na boyokani na nzambe – ye kaka nde akoki kokokisa bosenga na biso nionso.

Po na molakisi : Sala elilingi oyo na etando to na lokasa ya papié.

Libala esengeli kokokana na elilingi oyo:

- Mobali asimbami na nzambe
- Muasi asimbami na nzambe
- Mobali pe muasi basimbami na nzambe

Lolenge ya motuya po été nzambe azala na kati-kati ya libala ezali kozua tango ya kosolola na ye elongo pe na moto na moto.

Libondeli ya elongo ekosunga mobali pe muasi po na kolendisa libala na bango eya makasi. Ekosunga été ezala libala ya esengo oyo ekowumela bomoyi mobimba. Na tango tozali kobondela tokoki koluka mokano na nzambe po na ba makambo oyo esengeli na biso kokokisa pe mikano esengeli na biso kozua. Libondeli ekosunga biso mibale po na kotia elikia epai ya nzambe pe kotalela kaka ye elongo.

Tala ndambo ya ba toli po na koyeba kobondela elongo :

- Boluka tango po na kobondela elongo pe kotika yango ezala po na libela. Ndakisa tango bolamukaka to tanga bokendaka kolala to tango bana bazali na kelasi.
- Bobondela mikolo nionso. Malamu kobondela ata minuta 5 na mokolo na esika ya kobondela minuta 30 na sanza mobimba.
- Bobanda na kozongisela nzambe matondo, moko po na moninga, na sima po na libala na bino, etc....
- Na libondeli oyo bobondela kaka po na oyo etali libala na bino pe po na moko na moko kasi po na makambo mosusu te.
- Tango ozobondela tiaka matoyi na libondeli ya moninga po oyoka oyo azali kosenga.
- Bobondela nde nzambe kasi kobuakela moninga maloba te tango bozobondela, kofunda pe moninga te.

Kotia molongani liboso ya batu nionso

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : Tanga to beta lisolo oyo.

Caleb pe Tamar bazalaki kosala nionso po na kotalisana bolingo na ndenge ya malamumu. Kasi na butu moko bazuaki lisusu matata p Caleb atikaki ndako po na kobima elongo na baninga na ye. Etungisaki Tamar makasi penza. Matata ebandaki tango ayebisaki ye été akokende kotala bandeko mosusu ya libota mikolo minei. Ayebisaki ye été bébé ya sanza minei azalaki maladi pe azalaki kozua pongi te. Ayebisaki Caleb été azalaki penza na bosenga na ye na ndaku po na kosunga po na ban mosusu pe kobongisa elanga po na kolona. Kasi ye alobaki été moto moko na libota na ye azalaki malamumu te pe azalaki na bosenga ya lisalisi na ye, pe esengelaki na ye kaka akende po na kosunga ye.

Na butu wana Caleb azongaki ndako na butu makasi. Alobaki ete awutaki koyebisa baninga na ye likambu yango pe bango bamonaki ete esengelaki na ye akende kaka kotala libota na ye. Pe boye, azuaki mokano ya kokende lobi nango na tongo. Naq butu wana tango Tamar abandaki komelisa muana libele makanisi na ye esosolisi ye ete alukaka Caleb na ndenge amipesaka po na libota na

bango kasi azalaki na zuwa na motema na komitunaka ete po na nini Caleb asalaka bongo te po na ye oyo azali muasi na ye? Sikoyo nani akoki kosalisa ye?

- Nini eleki na lisolo oyo?
- Makambo oyo esalemaka pe na lisanga ya mboka na bino ?
- Likambo ezalaki nini ?
- Nani azalaki na mbeba ? Po na nini ?
- Nini esengelaki na Caleb kosala po na kotia muasi na ye na esika ya yambo ?

Yambo été muasi to mobali baya na libala, moto na moto, azali muana ya libota ya baboti na ye. Soki balongani babalani nde babandi libota ya sika. Na mokanda ya Marc 10 :6-9 Yesu alobi po na mokapo ya Genèse, oyo elobi été mobali esengeli atika tata pe mama na ye pe koluka muasi na ye pe bango mibale bakokoma musuni moko pe elobi été « na boye moto akabola te oyo nzambe asangisi ». oyo ezali kolakisa biso bomoko ya libala oyo ya sika. Moto akobongola oyo ye azalaki kotia liboso na bomoyi na ye, ekolongua na libota na ye ya kala ekokoma nde na libota na ye ya sika. Azali nanu mokumbi mikumba po na bolamu ya muasi na ye pe ya bana na ye.

Yango elingi koloba te été tokotika komemia baboti na biso to kosunga libota na biso towutaki.

Tanga 1 Timothée 5:8

Po été libala bato mibale bakomaka moto moko po na yango tosengeli kotia molongani na biso liboso to yambo ya bato nionso. Kasi tokoki te kobuakisa mabota na biso esika towutaki. Boyokani ya muasi pe mobali ezali mokumba ya motuya nzambe apesa biso. Elingi koloba ete esengeli na biso kotia liboso nanu molongani na biso, kasi tokoki pe te kobuakisa libota ya muasi to ya mobali.

- Na lisolo oyo eleki lolenge nini Caleb atiaki bato mosusu liboso ya muasi na ye ?
 - o *Akendeki kotala baninga na ye na esika ya kotikala na muasi na ye.*
 - o *Atikaki baninga na ye bazua mokano po akende mobembo na esika ya kozua mokano na kotalaka oyo muasi na ye azalaki nango bosenga.*
 - o *Abimaki na baninga na esika ya kovanda na ndako pe kosalisa ye na bébé.*
- Ba ndakisa nini lisusu oyo totiaka bato mosusu liboso ya balongani na biso ?
- Ndenge nini Caleb asengelaki kotia muasi na ye liboso pe lisusu kotala likambo ya libota na ye ?

Eza na ba makambo ebele oyo biso tosengeli kotia molongani na biso liboso na bomoyi na biso. Lelo tokomona kaka makambo mibale.

- **Tango** – Elingi koloba te été tokolekisa tango na biso nionso elongo na bango kasi elingi koloba été soki bazali na bosenga na biso esengeli totia bango liboso ya bato mosusu.
- **Mikano** – Tango tosi tobali esengeli na biso kozua mikano elongo na balongani na biso. Mikano oyo etali molongani na biso ekoki kozuama te na bato mosusu. Muasi na yo esengeli azala na eloko ya koloba na mikano na yo koleka bato nionso pe mobali esengeli kopesa muasi na yo lokumu na ba mikano nan yo nionso. Ezali lolenge moko ya « komikitisa epai ya moninga pe epai ya klisto » lokola Ephésiens 5 :21 elobi yango. Mokano ya malamuko ekozuama na sima ya kosolola, komaniolama pe libondeli ya muasi pe mobali.

Po na molakisi : *Salisa lisanga basosola litomba ya kobongolama na oyo etali libota pe kokumba mokumba ya sika ya libota na ye moko. Kosunga bango po na komona litomba ya kobanda libota ya sika pe kotia liboso molongani liboso ya bato nionso ya libota. Pe elongo balongani bakokoba kotosa pe komemia mabota na bango nionso mibale. Limbolela bango été balobi te été obuakisa libota na yo owutaki kasi koyekola kotia molongani liboso ya bato nionso. Bozua tango ya kosolola yango mingi pe kolakisa bango po na nini kotia molongani liboso pe kosundola mabota na biso te.*

- Lolenge nini bososoli oyo ekoki kobongola lolenge mobali to muasi bakoki kotia balongani na bango liboso ya bato nionso ?
 - o *Bakosala libota ya sika oyo epai wapi bakotia molongani liboso pe bakopesa lokumu liboso ya makambo nionso.*
 - o *Na sima bakobanda kotala mabota na bango pe koyoka toli na bango.*

TOKANISA MUA MOKE

Zua tango ya kokanisa ndakisa moko ya eteni moko ya bomoyi na yo oyo okoki kosala eloko ya malamumu pe kotia molongani na yo liboso ya bato nionso. Pe na eteni moko-moko wana senga nzambe alimbisa yo pe na sima mikolo okosenga pe na muasi na yo alimbisa yo. Senga na nzambe asunga yo po na kobongola ezaleli na yo pe kobosana te été mokumba ya liboso apesaki yo ezali nde molongani na yo.

- Tango – ezali na tango oyo otiaka baninga na yo to bato mosusu liboso ya molongani na yo ?
- Mikano – ezali na mikano oyo ozuaki kozanga kozua likanisi to posa ya motema ya molongani na yo ?

Na bokuse

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Lelo toyekoli lolenge misato ya kopesa makasi na libala na biso :

1. Kolakisa bolingo na yo.
2. Kobondela elongo
3. Kotia molongani na biso liboso ya bato nionso.

Meka kosalela makambo oyo kaka sikoyo po ete libala na yo ezua makasi.

Liteya yamotoba: Basi bazali na talo makasi

Makanisi ya motuya

1. Mibali pe basi bazali na talo lolenge moko po ete bango mibale basalemaki na elilingi ya nzambe pe basombami kati na Yesu.
2. Esengeli na biso kopesa basi kilo pe kozua bango na lolenge Yesu azalaki kozua bango ata ko na bizaleli ya mboka na biso ezali bongo te.

Bisalelo

1. Bililingi (na suka ya liteya):
 - a. 6.1 mitindo ya lisanga ya vert (mokanda moko)
2. Mokanda ya moyekoli:
 - a. 6.1 Basi pe bilenge basi
 - b. 6.2 Esalelo ya Yesu pe bizaleli na ye.
 - c. 6.3 Lisanga ya mboka ya biso.
3. Ba karti ya vert pe ya jaune (ba karti ya jaune ezala ebele koleka oyo ya vert, kasi nionso ezala ebele po ekoka na moto nionso)
4. Mayi pe mua eloko po na kosunga na mosala ya lisanga.

Ebandeli ya liteya (Salela bililingi 6.1 pe mokanda ya moyekoli 6.1)

MOSALA YA LISANGA MOBIMBA

Po na molakisi: Kabola ba karti ya jaune na ya vert na kati ya lisanga mobimba. Sala nionso éte basi bazala na lisanga ya jaune pe mibali pe bazala na lisanga ya vert. Loba na moto moko ya lisanga ya vert makambo oyo po na bililingi 6.1 :

"Kende na suka ya kelasi pe telema kuna pe otalaka pe oyokaka maye makoleka na kati ya liteya, kasi koloba eloko te ; Yambo liteya ebanda pesa mayi pe mua eloko to bonbon na lisanga wana mosusu. Kozua mayi te to mua eloko yambo bokoma na suka ya liteya. ."

Lelo tokosala makambo na lolenge mosusu. Moto na moto azala na karti na ye ya vert to ya jaune.

Ba oyo nionso bazali na ba karti ya vert bakokende na suka ya kelasi pe bakotanga mitindo ya lisanga na bango. Ba oyo ya ba karti ya jaune bakotikala awa po na masolo, oyo ekolanda.

MASOLO NA MASANGA YA MIKE-MIKE

Botanga makambo nionso na mokanda ya moyekoli 6.1 pe bosolola soki bondimi yango to te pe po na nini.

1. « Bana ya basi bazali mokumba po na libota na bango. »
2. « Basi bakoki kozua mabele te to libula songolo »
3. « Ezali likambo ya malamumu kobeta muasi oyo azangi botosi. »
4. « Basi esengeli kaka kotala bango kasi esengeli koyoka bango te»

Lisese nini ya mboka na bino bokoki kopesa po na oyo etali makambo ya basi pe mibali. Ondimi ete lisese yango ezali na nzela?

6.1 Women and Girls	
This section is for women and girls who are not married and do not have a partner.	
Make a list of the people who have made the most impact on your life in the past 12 months.	
How much time did you spend with each person? (in hours per week)	
Name of person	How much time did you spend with each person? (in hours per week)
1. _____	_____
2. _____	_____
3. _____	_____
4. _____	_____
What type of support did you receive from each person? (in words)	
What type of support did you receive from each person? (in words)	
What type of support did you receive from each person? (in words)	

Po na molakisi : Kanisa ndakisa moko ya esalelo ya mboka ya bino pe lendisa bango bakanisa ba ndakisa mosusu.

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

Po na molakisi: Senga na lisanga bakabola ba makambu bawutaki kokoma. Pe na sima botanga makambo yango nionso pe senga na lisanga moko na moko baloba soki bandimi makambo yango pe baloba po na nini.

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga Genèse 1 : 27-28

Mokapo oyo ezali kotalisa biso été basi pe mibali bakelami na elilingi ya nzambe. Koma na molongo makambo oyo ezali kotalisa biso été basi pe bilenge basi bazali kotalisa biso elilingi ya nzambe.

Na eteni ya yambo ya mateya oyo toyekolaki été nzambe akelaki basi pe mibali na elilingi na ye. Kasi ba mibeko pe esalelo ya ba mboka na biso etambolaka nzela moko te na talo oyo nzambe apesaka basi po asalaki bango na elilingi na ye moko.

- Nini esalemaka soki muasi azali komikitisa na mibeko ya esalelo ya mboka na bango ?
- Bandeko na ye ya libota bakoloba nini ? (mobali na ye, baboti na ye, ba bokilo na ye)

KOTALISA MOSALA TOWUTI KOSALA

Po na molakisi : Senga na lisanga ya vert bazonga esika lisanga ya jaune bazali. Botalisa mosala bowuti kosala na kotunaka mua mituna na lisanga moko na moko pe na sima koyeba na bokuse makambo ya lisanga kolandisama na oyo bango bayebi.

Po na minuta 15 to 20 ya suka basengaki na lisanga ya vert balanda mateya oyo epekisaki bango bazala na masolo ya masanga ya mike pe ya minene.

Lisanga ya vert :

- o Bato bayokaka ndenge nini soki bapekisi bango kokota na masolo pe soki bapekisi bango baloba eloko te na lisolo songolo ?
- o Bozalaki na posa ya kozala na kati ya masolo pe kopesa makanisi na bino ?
- o Basengaki na bino bopesa mayi pe bilia kasi bino moko bozala na yango te. Boyokaki lolenge nini tango bozopesa biloko na lisanga ya jaune kasi bino moko bolie te ?

Lisanga ya jaune :

- o Boyokaki ndenge nini na kopekisa lisanga mosusu ekota te na masolo ya masanga ya mike-mike ?
- o Bomonaki été lisanga mosusu bazuaki mayi pe bilia te ? Bokanisi nini po na yango ?
- o Esalaki bino mabe ? Po na nini to po na nini te?

Bato nionso:

- o Eloko nini bomoni ete ezali bosembo te na makambo oyo ?
- o Makambo nini ehangaki na kozanga kokotisa lisanga ya vert na masolo ?

Na liteya oyo, tokolobela oyo tokanisaka po na basi pe bilenge basi. Tokomona ba lolenge mosusu oyo biso tosalaka bango oyo etalisaka et topesaka bango limemia te.

Bosolo na tina ya basi

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Nzambe akelaki basi pe mibali na elilingi na ye na lokumu pe na limemia nionso. Bango mibale batalisaka ba lolenge ya nzambe na mokili. Nzambe alobaki na bango mibale batondisa mokili pe bakonza yango elongo lokola baninga mibale.

Tanga Genèse 3:6.

Adamo na Eva basumukaki na kozanga kotosa nzambe pe baniokuamaki po na mbano ya lisumu na bango. Boyokani na bango ya malamuni ebebaki.

- Nini ebonguanaki na boyokani ya Adamo na Eva na sima na bango kosumuka po na kozanga kotosa nzambe ?
 - o *Bapesanaki foti*
 - o *Muasi alingaki komatela mobali pe mobali pe alingaki kokonza muasi.*
 - o *Mabongisi ya nzambe po na bomoko na bango pe po été bazala mosuni moko ebebaki.*
- Ndenge nini lisumu pe kobebisama ya mokili ebebisaki lolenge ya bato ya komonela basi na bisalelo ya ba mboka na biso ?

Tanga Galates 3:26-29.

- Banani bazali bana ya nzambe kati na klisto Yesu ? *(ba oyo nionso bazali na kondima)*
- Mokapo oyo elobi ete muyuda azali lisusu te , mopaya azali lisusu te, mowumbu azali lisusu te, mobali to muasi azali lisusu te?*(Biso nionso tozali na ndingisa moko po na kozala bana ya nzambe)*

Na nzela ya Yesu mibali pe basi bakoki kokoma bana ya nzambe, bakoki kozua bomoyi ya seko pe bango mibale babongisami mobimba na boyokani na nzambe.

Tanga Actes 2:17-18,21 pe 1 Pierre 4:10-11.

- Mikapo oyo elobi nini po na oyo ekosalema soki molimo na nzambe esopani likolo ya bato nionso ?
- Ekoki kokamuiza yo soki basi to bilenge basi bango bazali na kati ya makambo etali koyamba makabo ya kosakola oyo epesami po na kosalela na kati ya lingomba ?
- Soki moto na moto asaleli makabo oyo nzambe apesi ye, nini ekosalema ?
- Nini ekosalema soki basi pe bilenge basi bazosalela te makabo nzambe apesaki bango ?

Nzambe apesaka makabo na basi pe na mibali oyo esengeli na bango kosalela po na kotonga bokonzi na nzambe pe po na komema lokumu pe nkembo epai ya nzambe.

- Lolenge nini okoki kosunga muasi na& yo po asalela makabo nionso nzambe apesaki ye ?
- Ndenge nini okoki kosunga muana na yo ya muasi po akola pe asalela makabo nzambe apesaki ye ?
- Ndenge nini okoki kosunga basi ya lingomba na bino pe ya lisanga ya mboka na bino po basalela makabo nzambe apesaki bango ?

Esalelo ya Yesu pe lolenge na ye ya kozuela basi (Salela mokanda ya moyekoli 6.2)

Lelo tokomona lolenge nini babandaki kozua basi na tango ya Yesu pe lolenge Yesu abandaki kovanda na basi. Tanga mokanda ya moyekoli 6.2 – Esalelo pe lolenge ya Yesu – na masanga na bino ya mike pe bosolola po na mituna oyo ezali na lokasa ya mibale.

Esalelo ya Yesu :

Mibeko pe bokoko ya bayuda pe ya batu ya Roma ezalaki kopesa basi motuya te. Basi bazalaki lokola bato ya se liboso ya mibali. (Bato ya ntina te)

Bazalaki kozua basi lolenge moko na biloko. Bazalaki na lipanda te. Bazalaki to ya libota na bango to ya mibali na bango. Bapekisaki kutu na mibali ya ba Yuda été basolola te na basi na bala-bala. Bazalaki kotanga bango te na masanga to na mabota kaka mibali.

Basi bakokaki kosala nionso te na ba losambo na bango lokola mibali. Bazalaki kotika banga kaka bakende na « esika ya basi » oyo ezalaki na tempelo. Bakokaki te kotanga liloba na nzambe to kokota na kati ya tempelo.

Basi bazalaki kokotisa bango kelasi te. Lokola ba kelasi ezalaka na kati ya ba ndako ya nzambe bazalaki kopesa nzela te na bana ya basi bakota.

Basi bazalaki ata na ndingisa moko te na kati ya mibeko. Bakokaki te kozala na mabele ya ye moko, to kokitana na eloko songolo, to koboma libala. Bazalaki kopesa basi nzela te ya koloba ata na liboso ya ba zuzi bazalaki koluka mobali moko aloba na esika na bango.

Na nionso, na esalelo ya tango ya Yesu, bazalaki kotiela muasi motema te. Bazalaki komona bango ete bazali na mayele te pe bakoki te po na makambo ya molimo liboso ya mibali.

Lolenge ya Yesu

Emoneli ya Yesu po na basi ezalaki na bokeseni makasi na esalelo ya mboka na bango. Abandaki kozua mibali pe basi naz limemia pe na botosi makasi. Basi ya tango ya Yesu batikalaki te kokutana na mobali ya lolenge ya Yesu.

- **Yesu abandaki kozua basi na botosi pe na limemia ya koleka makasi.** Abandaki kosolola na basi na liboso ya batu nionso ata na bala-bala. Yesu asololaki na muasi ya Mosamalia oyo azalaki mopaya pe « mosumuki » (Jean 4 :7). Asololaki na ngolu, na bosolo, pe na bolingo nionso na muasi oyo bawutaki kokanga na ekobo. (Jean 8 :1-11)
- **Yesu asalaki mosala ya nzambe epai ya basi pe abandaki kozua moko-moko lokola moninga moto.** Yesu apusanaki pene ya basi lokola bato oyo bazalaki pe na bosenga ya lobiko lokola mibali. Atiaki pembeni mibeko ya Moise oyo elobaki été okoki te kosimba muasi oyo azotanga makila (Marc 5 :25-34). Abikisaki muasi moko azalaki mokakatani ba mbula zomi na muambe na maboko ya molimo mabe pe abengaki ye « muana na Abraham » (Luc 13 :10-17). Abikisaki muana ya muasi ya mboka Cana (Matthieu 15 :22-28).
- **Abandaki koteya basi.** Abandaki kozua mituna pe makanisi na bango na motuya penza. Yesu alakisaki bosolo ya molimo na mibali pe na basi. Yesu ateyaki Marie ndeko ya Marthe (Luc 10 :38-42). Basi bazalaki bato ya liboso bamonaki Yesu na sima ya lisekua na ye pe batindaki bango bamema sango epai ya bayekoli (Jean 20 :1-18). Basi ebele bazalaki kotambola na Yesu pe bazalaki kosunga ye na mosala na ye ya nzambe (Luc 8 :1-3) tango azalaki koteya bayekoli pe bituluku ya bato.

Mituna po na masolo :

1. Ndenge nini okoki koloba lolenge bazalaki kozua basi na esalelo ya mokili ya Yesu ?
2. Yesu pe asalaki lokola bango to akesanaki na bango na esalelo na ye ?
3. Ezali na makambo oyo ekokani kati ya esalelo ya mboka na bino na esalelo ya mboka ya Yesu ?
4. Bokeseni nini ezali kati na lolenge Yesu abandaki kozua basi na lolenge esalelo ya mboka na bango ezalaki kosala ?
5. Basi bazalaki koyoka ndenge nini tango Yesu azalaki kozua bango na lolenge oyo ?
6. Ba ndakisa nini ezali kotalisa biso été mangomba na biso esalaka kaka lolenge ya esalelo ya ba mboka na biso na esika ya kosala lokola Yesu ?

1. Ndenge nini okoki koloba lolenge bazalaki kozua basi na esalelo ya mokili ya Yesu ?

2. Yesu pe asalaki lokola bango to akesanaki na bango na esalelo na ye ?

3. Ezali na makambo oyo ekokani kati ya esalelo ya mboka na bino na esalelo ya mboka ya Yesu ?

4. Bokeseni nini ezali kati na lolenge Yesu abandaki kozua basi na lolenge esalelo ya mboka na bango ezalaki kosala ?

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

Po na molakisi : Bobandela mituna oyo ezali likolo awa pe senga na lisanga na lisanga bakabola biyano na bango. Lokola baklisto esengeli na biso kolanda ndakisa ya Yesu yambo ya esalelo ya mboka na biso. Yesu nde ndakisa po na biso.

Tokoki kosala bokeseni (Salela mokanda ya moyekoli 6.3)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga lisolo oyo ezali makambo esalemaki penza. (Tobongoli kaka ba kombo) :

Sojib atikalaki kokanisa te ete basi pe mibali bakelamaki na motuya moko epai ya nzambe. Atikalaki ata mokolo moko te kokanisa po na muasi na ye. Bazalaki na mbongo mingi te pe bakokaki te kosomba bilia ebele. Pe pokua nionso Sojib azalaki kolia loso pe biloko lolenge ye alingaki kolia. Na sima na ye kosilisa, muasi na ye azalaki kolia oyo ebandaki kotikala. Mokolo moko alandaki mateya oyo etali lolenge biblia epesaka talo na libala. Azongaki ndako pe azuaki mokano ya kopesa muasi na ye motuya lolenge bateyaki bango. Na tango ya kolia asengaki na muasi na ye aya kolia elongo na ye. Azuaki loso pe bilia akabolaki yango kati-kati azui eteni moko pe eteni mosusu apesi muasi na ye. Muasi na ye akamuaki! Pokua nionso Sojib akobaki kosala kaka bongo. Akomaki kolia na muasi na ye pe akomaki kokabola bilia ndenge moko. Lokola akobaki kosala boye ayaki komona ete boyokani na ye na muasi na ye ekomaki malamumu penza. Bakomaki na bomoko makasi pe ebele kati na mboka bakomaki kolanda ndakisa na bango.

- Eloko nini Sojib azuaki mokano ya kobongola po na kopesa muasi na ye motuya?
- Likambo oyo esalaki nini epai ya muasi na ye?
- Mbonguana oyo esalaki nini epai ya babalani mosusu?

Ba ekolo ebele lelo bazuaka basi te lokola nzambe alingaka bazua bango. Esalelo ya ba mboka na biso ezali makasi koleka pe ebele bamonaka ete ezali malamumu. Nzokande koniokolo moto nzambe asala ezali malamumu te. Esalaka nzambe pasi pe esengeli na biso kosenga na nzambe asunga biso tobongola ezaleli na biso.

Esengeli kolandela malamumu bokoko na biso pe esalelo na biso pe kososola oyo ezali engebene te na likanisi ya nzambe. Tokosalela mokanda ya moyekoli 6.3 po na kokanisa ba makambo mosusu ya ba mboka na biso.

Po na molakisi: yambo ya kobanda masolo ya masanga ya mike-mike botanga nanu makambo minei oyo ezali na elilingi. Tuna mituna pe pesa ba ndakisa oyo ezali na se awa po na likambo moko-moko po na kosunga bango bakanisa ba ndakisa ya ba mboka na bango.

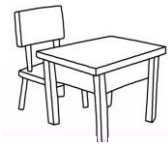

- **Libota** – Na lolenge nini ya bokeseni bazuaka mibali pe bana mibali liboso ya basi pe bana ya basi na ba ndako ? lolenge nini baniokolaka bango?
 - o Ndakisa – Mokolo moko molakisi moko atunaki ba minganga 20 ya baklisto soki esi babeta basi na bango ata mbala moko, 18 batombolaki misapi po na kotalisa ete esi babeta bango. Pe atunaki bango lisusu : nani kati na bino amoni ete esengeli kobeta muasi soki asali likambo moko epesi soni na libota ? Bango nionso batombolaki misapi.
- **Na eteyelo** - Na lolenge nini ya bokeseni bazuaka bana ya basi liboso ya bana mibali na eteyelo ? makambo nini bango bakoki kosala te oyo kaka bana mibali bakoki kosala ?
 - o Ndakisa – Biteyelo mosusu bapesaka nzela te na bana ya basi bayekola mateya oyo ekoki kokomisa bango ba minganga, bakumbi mpepo, to batongi ba ndako ya minene.
- **Na lingomba** - Na lolenge nini ya bokeseni bazuaka basi pe bana ya basi liboso ya mibali pe bana mibali na lingomba na bino ? Bipekisi nini batiela bango lokola basi ?
 - o Ndakisa – Soki ebele ya bato na lingomba ezali basi, nini ekosalema soki bopekisi bango kosalela makabo na bango ya molimo ?

- **Na lisanga ya mboka** - Na lolenge nini ya bokeseni bazuaka basi to bana ya basi liboso ya mibali pe bana ya mibali na masanga ya mboka na bino ? Lolenge nini baniokolaka bango ?
 - o Ndakisa – Na mokili moko oyo ezali na bitumba na mabele ya Afrika pene ya kati-kati ya basi nionso bazua bango na makasi na mibali nzokande na mboka yango pene ya bato nionso bazali baklisto. Na mboka ya Asia na sima ya minuta muambe muana muasi abungaka pe atekamaka lokola mowumbu.

Mibali pe basi bazali na motuya. Nzambe alingi été tozua bango na lokumu nionso pe na motuya. Tozali na posa ya komona basi pe mibali kokende liboso.

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

Bosalela mokanda ya moyekoli 6.3. Bosolola elongo po na likambo moko-moko pe bokotisa na elilingi oyo makambo oyo bomonaka na mboka na bino lolenge bazuaka basi pe bana ya basi pe bopesa makanisi moko to mibale po na likambo moko-moko na oyo okoki kosala po na kozua basi pe bana ya basi na lolenge moko ya lokumu pe ya botosi.

Likambo	Esalelo ya mabe na lisanga ya mboka na biso	Oyo biso tokoki kosala (1-2 makanisi po na likambo moko-moko)
 Libota	Pesa ndakisa moko po na mboka na bino. Ndakisa: Makabo ya kitoko epesamaka soki muana abotami mobali. Bana mibali nde batielaka motema pe kotinda bango na kelasi.	Kosepela na mbotama ya bana ya mibali pe ya basi lokola. Kosala ete na bana ya basi pe mibali ndenge moko na oyo etali kolia, kelasi, libula ya libota pe ...
 Lingomba		
 Eteyelo		
 Lisanga ya mboka		

- Makambo mibale nini okoki kosala ya bokeseni po na kopesa lokumu na muasi na yo to na bana na yo ya basi ?
- Makambo mibale nini okoki kosala ya bokeseni po na kopesa muasi to bana ya basi lokumu na lisanga ya mboka ya bino ?

Kabola na moninga oyo ozui mokano ya kosala. Bosambela moko po na moninga pe bosenga nzambe asunga bino po na kokokisa makambo yango.

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

Po na molakisi : Landela ba masanga soki bakoki kopesa ba ndakisa ya ba makambo oyo esalemaka na mboka na bango pe batala lolenge nini bakoki kosala été bato bazua basi na lolenge ya malamumu. Tikela masanga tango ebele ya kosala mosala na kati ya elilingi oyo. Soki basilisi mosala senga bango bapesa makanisi po na likambo moko-moko oyo etali : Libota, eteyelo, lingomba pe lisanga ya mboka. Yebisa bango bazala na likanisi ya sika ya lolenge nini bakoki kopesa basi lokumu. Tinda bango basenga nzambe makanisi ya sika pe buania.

Biso nionso basi pe mibali tokelama na elilingi ya nzambe. Nzambe alingaka biso mingi yango atindaki muana na ye kokufa po na biso nionso basi pe mibali po tokoma bana na ye. Moto aleki motuya pe moto azanga tina na bokonzi na ye azali te. Asalaki moto na moto na lolenge ye moko alingaki pe azali na likanisi po na moko na moko na biso ezala muasi ezala mibali.

Tokoki kosala bokeseni na kolakisaka baninga lolenge nini kozua basi pe bilenge basi lokola Yesu. Yango ekopesa nzambe lokumu pe ekosunga bandeko mosusu bayeba kozua basi na motuya. Tokoki kobanda yango na makambo ya mike-mike po na kosunga baninga mosusu basosola été basi bazali na motuya. Tolingi basi pe mibali bawumela bomoyi moko na lolenge nzambe alingi.

KANISA NANU YO MOKO to NA MONINGA NA PEMBENI

Nzambe azuaka lokumu soki tozali kosala oyo tozali koyekola. Eloko nini okoki kozua mokano ya kosala kolandisama na oyo, towuti koyekola?

- Makambo mibale nini okoki kosala ya bokeseni na ndako na yo po na kopesa muasi to bana na yo ya basi lokumu?
- Makambo nini mibale ya bokeseni okoki kosala na lisanga ya mboka na bino po na kopesa basin to bilenge basi ya mboka na bino lokumu?

Kabola na moninga oyo ozui mokano ya kosala. Bosambela moko po na moninga pe bosenga nzambe asunga bino po na kokokisa makambo yango.

Mitindo po na lisanga ya vert

*Kende na suka ya kelasi pe
vanda kuna po na kotala,
koyoka pe kolandela liteya na
bokebi, kasi koloba eloko te.*

*Yambo liteya ebanda, kabola
mayi na mua eloko na lisanga
wana mosusu. Yo kozua eloko
te ti na suka ya liteya.*

Liteya ya sambo : Mosala ya moboti

Makanisi ya motuya

1. Bana bazali likabo na nzambe
2. Baboti bazali na mokumba ya kokokisa bosenga ya bana pe kolakisa bango nzela tango bazali kokola na molimo, na mayele, na bizaleli pe na nzoto.

Bisalelo

1. Mokanda ya moyekoli :
 - a. 7.1 kosunga bana po kokola na bango (mokanda moko po na moto moko)

Ebandeli ya liteya

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na ba oyo bazali baboti:

- Kobanda okoma moboti bomoyi na yo ebonguana na lolenge nini ? Mbonguana nini ozalaki kozela ? Mbonguana nini ozalaki kozela te ?
- Po na yo mosala na yo lokola moboti ezali nini ?
- Toli nini ya lolenge ya kozala moboti libota na yo bapesaki yo ? (Ya malamumu pe ya mabe) ?

Eza pasi kozala moboti. Mokanda moko te to pe kelasi moko te ezali po na kozala moboti. Tozalaka na posa bana na biso bazala bato na esengo, bazala na bizaleli ya malamumu, pe bakola po lobi bazala na makoki ya kosunga libota, pe bazala bato malamumu na kati ya lisanga ya mboka pe po bazala baklisto ya malamumu. Kasi tosalaka yango ndenge nini ? Kasi mawa mingi po eyano ya pete na likambo oyo ezali te.

Lelo tokobanda koyekola mosala ya moboti po na kosunga bana na biso bakola na molimo pe na mayele. Moto nionso soki akoli azalaka na mokumba ya kobokola bana. Boye na mateya misatu oyo ekoya sima tokoyekola makambo ya malamumu oyo ekosunga biso po na koyeba kolakisa bana na biso nzela pe kosunga bango po na kozala na bizaleli ya malamumu.

Mosala ya moboti

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : Mingi ya bato bakanisaka kaka na bosenga ya nzoto. Kasi osunga bango bakanisa pe bosenga mosusu ya muana. Bakanisa Luc 2 :52 pe ba lolenge minei oyo Yesu akolaki— na nzoto, na bizaleli, na molimo pe na buania.

- Ba bosenga nini lisusu muana azalaka na yango ?
- Nani azali na mokumba ya kokokisa ba bosenga yango ?

Mosala ya moboti po na kokokisa bosenga ya bana na bango ezali mokumba oyo bato ebele basundolaka.

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

Po na molakisi : Koma mikapo mitano oyo na etando to na ba karti po na lisanga moko-moko.

Na masanga na bino, botala mikapo oyo. Mikapo oyo elobi nini po na oyo etali mosala ya moboti ?

- Proverbes 22:6 – Esengeli na biso kolakisa bana na biso nzela.
- Ephésians 6:4 – Esengeli na biso koteya bana na biso.
- Deutéronome 6:6-7 – Esengeli na biso kokolisa bana na biso na makambo ya molimo.
- Proverbes 1:8 – Esengeli na biso kokolisa bana na biso na mayele.
- Proverbes 31:15, 21 – Esengeli na biso kokokisa bosenga ya bana na biso na nzoto.

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

Po na molakisi: Tuna na lisanga oyo mokapo na mokapo elobi po na oyo etali mosala ya moboti.

Lokola baboti tozali na mokumba ya koteya bana na biso pe kolakisa bango nzela. Nzambe apesa biso makoki po na kosunga bango bakola lokola mibali pe basi oyo bazali ya nzambe. Mokumba oyo bapesi mobali pe muasi po babokola bana na bango ata mabota ya baboti bawutaki ekoki pe kosunga

Biblia elobi na biso ete mokumba oyo ezali motuya makasi. Tango Polo apesaki Timothée mokumba ya kopona bakambi po na lingomba, moko ya bizaleli basengaki ezalaki ete bazala na bana oyo bazali na etamboleli ya malam (1 Timothée 3 :4-5). Lokola baboti esengeli na biso kokokisa bosenga ya nzoto pe ya mayele po na bana na biso. Biblia pe elakisi biso ete ezali nanu baboti bango moko nde bazali na mokumba ya liboso ya kolakisa bana na bango biblia kasi lingomba te.

Kaka lokola Yesu akolaki na makambo minei na bomoyi na ye (Luc 5 :52), tolingi tosunga bana na biso bakola na makambo nionso minei oyo : - Na molimo, na mayele (buania), na nzoto pe na bizaleli.

Kokola na molimo (Salela mokanda ya moyekoli 7.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

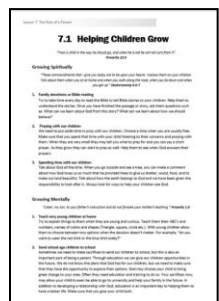
- Makambo nini bosalaka po na kosunga bana na bino bakola ana molimo ?
- Po na nini ezali motuya kokolisa bana na molimo ?
- Mikakatano nini tokutanaka na yango po na kosunga bana na biso bakola na molimo ?
- Lolenge nini tokoki kolonga yango ?
- Ba lolenge nini lisusu ekoki kosunga biso po été bana na biso bakola na molimo ?

Po na molakisi : Tanga mokanda ya moyekoli 7.1 Senga na bato batanga makambo nionso moko na moko. Bokosalela kaka lokasa moko oyo ya mokanda ya moyekoli po na biteni minei oyo etikali Tikela bango tango ya kokanisa lolenge nini bakoki kosalela yango na mabota na bango na sima ya eteni moko na moko.

Tanga Deutéronome 6:6-7.

Lolenge misato po na kosunga muana akola na molimo:

1. **Losambo ya libota to kotanga biblia** – Zuaka tango ya kotanga biblia po na kobeta masolo ya biblia na bana na yo. Sunga bango basosola masolo yango. Tango nionso soki osilisi kosolola na bango tunaka bango mituna ya lolenge boye : nini tokoki koyekola epai na nzambe na lisolo oyo ? Nini tokoki koyekola na lolenge na biso ya kotambola kolandisama na lisolo oyo ?
2. **Sambelaka elongo na bana na yo** – Esengeli tozalaka na tango ya kosambela elongo na biso. Luka ezala na tango oyo, yo ozali na mosala ya kosala te. Ezala tango oyo ozali koyoka bosenga na bango pe tango oyo ozali kobondela elongo na bango. Tango baza mike bakoki koyebisa yo oyo balingi bosambela, pe sala libondeli ya mokuse po na yango. Soki basi bakoli bango moko pe babanda kobondela. Lakisaka bango bayeba tango nionso nzambe akobanda koyanola losambo na bango.
3. **Bolekisa tango elongo**- Lobela bango makambo ya nzambe tango nionso. Soki ovandi na bango teyaka bango makambo ya nzambe. Soki ozotambola na bango, ndakisa omoni nzete teya bango bolingo ya nzambe na lolenge na nzela ya nzete tozali kozua koni, malili soki moyi ezali ... Lobela bango été mokili ezali ya nzambe pe biso tozali na mokumba ya kobongisa mabele. Luka tango nionso lolenge nini okoki kolakisa bana na yo po bayeba nzela ya nzambe
 - Na kati ya makambo oyo nini oyo yo osalaka ?
 - Oyo wapi yo olingi kosala na mikolo ekoya ?

Kokola na mayele

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Esengeli na biso pe kosunga bana na biso bakola na mayele.

- Ba lolenge nini ekoki kosunga biso po tokolisa bana na biso na oyo etali mayele ?
 - o *Tango baza mike esengeli na biso kolakisa bango na ndako. Soki bakoli esengeli na biso kotinda bango na kelasi po bayekola koleka.*
 - o *Bana soki baza mike bazalaka na mituna ebele. Luka opesaka bango biyano.*
- Mikakatano nini tokutanaka na yango po na kokolisa bana na biso na oyo etali mayele ?
- Lolenge nini tokoki kolonga yango ?

Moko ya mikumba na biso ezali kosunga bana na biso bakola na mayele. Soki totali Luc 2 :52 tozali komona été Yesu akolaki na buania. Tozali pe na bosenga bana na biso bakola na buania. Tokotanga lolenge mibale po na kosala yango na mokanda ya moyekoli 7.1

Po na molakisi : *Senga bato batanga makambo po na eteni moko-moko.*

1. Tangisa bana nionso ya mike na ndako.

Luka kolakisa bango makambo tango baza mike pe tango bazalaka na posa ya koyeba nionso. Tangisa bango alphabet pe talo, ba kombo ya ba langi pe ba lolenge ya biloko (triangle, carré, cercle ...) PO na ba oyo ya mike tunaka bango boye : Lelo okolata simisi ya motane to ya bule ? Kobosanaka te koyanola mituna na bango.

2. Tinda bana oyo bakoli na kelasi.

Ezalaka pasi kotinda bana na kelasi, kasi ezali mokumba na biso lokola baboti po na kotangisa bango. Na nzela ya koyekola tozali kofungolela bana na biso nzela po na lobi na bango. Toyebi oyo nzambe abongisaki po na bana na biso te kasi esengeli na biso kopesa bango libaku ya kokoma bato lobi. Nzambe akoki kopona muana na yo po na komema na mikolo ekoya mbonguana monene po na mboka na bino. Kasi po na kokoma bongo bazali na bosenga ya mateya pe koyekola mingi. Koniokuama na yo ya lelo ekoki komema muana na yo na université pe boye kosalisa libota lobi ekoya. Pe lisusu kokolisa boyokani na nzambe. Mateya ezali fungola ya motuya po na kosunga bango bazala na bomoyi ya malamumu lobi. Sala nionso po na kopesa bana na yo makambo oyo nionso mibale.

- Na lolenge nini ozali kokoka makambo oyo nionso mibale sasaipi ?
- Na makanisi nionso mibale oyo, oyo wapi ezali pasi po na yo ?

Kokola na bizaleli (Evandeli)

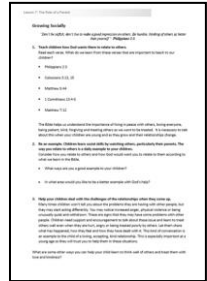
BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Esengeli na biso kosunga bana na biso po na kokola na oyo etali boyokani na bango na baninga.

- Ba ndakisa nini ya boyokani bana bazali na yango na bato mosusu ?
 - o *Na bandeko kati na libota (bana ya moboti moko)*
 - o *Na baninga (ya pembeni, ya lingomba, ya kelasi)*
 - o *Na mikolo (baboti, bato ya pembeni, balakisi, bakonzi ya mboka)*
 - o *Na baboti*
- Po na nini kosunga bana na biso bakola na bizaleli
- Nini ya malamumu bana na bino bakoki kozua soki baza na boyokani ya malamumu na bato mosusu ?
- Matata nini bana bazalaka na yango mingi-mingi na bato mosusu ?

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

Libota ezali esika oyo bana bayekolaka kovanda na bato mosusu. Na boye esengeli na baboti kolekisa tango mingi na bana na bango pe kolakisa bango ezaleli ya malamumu. Salela mokanda ya moyekoli 7.1 po na kotanga ba lolenge misato ya kosunga bana na biso po bakola na evandeli na bango. Landa mitindo ya mokanda ya moyekoli

1. lakisa bana lolenge nini nzambe alingi bazala na bato mosusu.

Tanga mokapo moko-moko. Nini tokoki koyekola na mikapo oyo ezali motuya po na kolakisa bana na biso ?

- Philippiens 2:3 – Koluka kaka litomba ya yo moko te. Mona basusu lokola baleki yo.
- Colossiens 3:13, 15 – *Limbisa baninga soki basali yo mabe, kozala na kimia na basusu, kondima bolamu basali yo.*
- Matthieu 5:44 – *Kolinga banguna na yo pe kobondela po na ba oyo baza niokola yo.*
- 1 Corinthiens 13:4-5 – *Bolingo ekangaka motema pe etonda na bolamu. Bolingo emikumisaka te pe ezali na lolendo te. Esilikaka te pe ekaniselaka moninga mabe te.*
- Matthieu 7:12 – *Kosala po na baninga oyo olingi basala po na yo.*

Biblia ezali kosunga biso po na koyeba motuya ya kovanda na kimia na bato, kolinga moto nionso, kozala motema molayi, kozala motema malamumu, koyeba kolimbisa, pe kosala baninga ndenge tolingi basala biso. Ezali malamumu kolobela yango tango bana bazali nanu elenge pe na tango bazokola pe na tango bazobongola bato ya kovanda na bango.

2. Kozala ndakisa. Bana bayekolaka lolenge ya kovanda tango bazomona yango na bato mosusu, mingi koleka na baboti na bango. Lolenge ozali kovanda na bato mosusu ezali ndakisa ya mokolo na mokolo po na bana na yo.

Tala ndenge nini ovandaka na bato pe kanisa lolenge nini nzambe alingi ovanda na bango kolandisama na oyo tozali koyekola na biblia.

- Na likambo nini ozali ndakisa po na bana na yo ?
- Na likambo nini olingi kozala ndakisa ya malamumu na lisungi ya nzambe ?

3. Sunga bana na yo bayeba lolenge nini kosala soki matata ekomeli bango na kati ya boyokani na bango.

Mbala mingi bana balobaka te matata bazalaka na yango na bato mosusu kasi okomona kaka evandeli na bango ekomi ndenge mosusu. Tango mosusu akokoma kanda-kanda, to akomi kosala makambo na nko, to azoloba lisusu mingi te to akomi komivandela ye moko. Ezali elembo été muana azali na likambo. Esengeli na biso koyeba kopusana po na kosunga ye na matata azali na yango pe kolakisa ye été ata bazokisi ye to bapesi ye kanda to basali ye mabe ayeba kovanda malamumu na basusu. Luka ayebisa yo nini elekaki. Lisolo ya boye ezali ndakisa malamumu po na boyokani ya bolingo pe ya malamumu po na muana. Ezali malamumu po abanda kotiela yo motema ata akoli.

Ba lolenge nini lisusu oyo ekoki kosunga muana na yo po azala na makanisi ya malamumu po na bato mosusu pe ayeba kovanda na bango na bolingo pe bolamu nionso ?

KOTALISA MATEYA TOWUTI KOYEKOLA

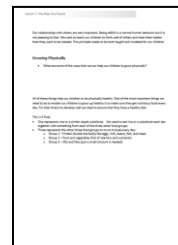
Po na molakisi : Senga na lisanga moko na moko oyo mikapo oyo elobi po na oyo etali kolakisa pe kobongisa boyokani ezanga matata.

Boyokani na biso na baninga ezali motuya mingi. Koluka nanu po a litomba na yo moko ezali malamumu te na miso na nzambe. Tolingi toteya bana na biso bazala na likanisi ya malamumu po na bato mosusu pe bayeba kovanda na bango malamumu. Tozali kolakisa bana na biso lolenge nini kosilisa matata. Makambo oyo esengeli eteyama kati na bana na biso.

Kokola na nzoto

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

- Ba lolenge nini mosusu ekoki kosunga bana na biso bakola na nzoto ?
 - o *Bilia oyo etongaka nzoto.*
 - o *Pongi.*
 - o *Esika malamumu ya kovanda, bilamba malamumu po na kozipa nzoto ...*
 - o *Bizaleli ya malamumu – kosukola maboko, kosalela W.C. ; komibatela na ba maladi.*
 - o *Kosala ngalasisi (Misala pe masano)*

Makambo oyo nionso ekosunga bana po été bazala na nzoto kolongono. Eloko ya motuya esengeli na biso kosala po été bana na biso bakola malamumu na nzoto ezali kopesa bango bilia ya malamumu mikolo nionso. Po bongo na bango ekola malamumu esengeli na biso kopesa bango bilia oyo esengeli.

Po na molakisi : *Soki esi otangisa liteya ya bokolongono na nzoto na boye zongela mobeko ya 1+3 to pesa likanisi ya ba lolenge misato ya bilia pe yebisa bango été bakoyekola yango malamumu na mateya ya bokolongono na nzoto oyo ekoya na sima. Na liteya ya bokolongono na nzoto nde elimbolami malamumu.*

Liteya ya bokolongono na nzoto elobeli mobeko ya 1+3 po na kolakisa biso lisusu ndenge nini kopesa bilia oyo ekoki mikolo nionso po na biso.

Po na kozongela moke, mobeko 1+3 nde nini ? ezali na biteni misato ya bilia oyo esengeli na biso tango nionso kotia kati na lolenge na biso ya kolia.

- 1 etalisi molia na biso ya yambo ndakisa fufu to loso. esengeli na bison kolia loso to fufu na moko ya bilia oyo ezali na biteni misato.
- 3 etalisi biteni misato ya bilia oyo tokolia yango na fufu to na loso :
 - Eteni ya 1 - Protéine (etongaka nzoto) ndakisa maki, miliki, madesu, mbisi, pe niama.
 - Eteni ya 2 – Mbuma pe ndunda (etonda na vitamines pe bitongeli ya nzoto).
 - Eteni ya 3 - Mafuta (mua ndambo kaka).

Bosolola :

Mikakatano nini bato bakutanaka na yango na mboka na bino po na kozua elieli oyo esengeli ?

Lolenge nini tokoki kolonga mikakatano yango ?

Bana oyo bazali na elieli oyo esengeli te bakoki kobela po na kozanga bitongeli ya nzoto, pe bakoki kozonga sima na kokola na bango ya nzoto pe bakoki kozua na pete ba maladi lokola kozanga bonzenga ya nzoto, kozanga mayele pe misusu.

Na bokuse

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Mosala ya baboti ezali kolakisa bana nzela, kokokisa bosenga na bango pe kosunga bango po bakola malamumu na molimo, na mayele, na evandeli pe na nzoto.

Zua mua tango ya kokanisa bana na yo moko (soki ozali na bana) pe lolenge nini okoki kosunga bango po na kokola na biteni nionso oyo minei. Ezali na biteni oyo okoki komikotisa lisusu makasi ? Senga na nzambe asunga yo po na kolakisa bana na yo nzela, po na kokokisa bosenga na bango, pe po na kokolisa bango na biteni nionso ya bomoyi na bango.

KANISA MUA MOKE

- Nini ozali kosala na ndenge ya malamumu po na kokolisa bana na yo ?
- Na biteni nini ozali komikotisa makasi ?
- Mekanisi nini ya sika ozui na sima ya liteya oyo po na oyo okoki kosala po na kosunga bana na yo po na bakola malamumu ?

Ba lolenge ezali ebele oyo tokoki koyanola bana soki bazali kosala mabe.

- **Eyano ya mabe :** « Totala, ekokaki pe kozala mabe te, » « olingaki na yo koloba bongo te. »
- **Eyano ya malamumu :** « Okoka kobongola eloko moko te na boye tika kolela-lela » « kozala zoba te ! oyebi été esengeli na yo ekende kelasii. » « Soki olingi kozua mosala ya malamumu esengeli na yo okende kelasii. »
- **Toli :** « esengeli na yo kosala makasi po okabuana na baninga na yo te noki te okotikala yo moko. » « esengeli na yo koyeba kobunda. »
- **Kosambisa:** « Likambo ya somo boye! » « Ezali na likambo oyo yo osali ye. »
- **Mituna:** « Osali nini? » « Po na nini ozoloba makambo ya mabe boye? »
- **Kokotela mutu mususu:** « Aza muana muasi moko malamumu. » « Nandimi te été yango nde alingaki koloba te. »

Soki tokosala boye tozali kosunga muana te po na koyekola kososola posa na ye ya motema pe po asala makambo ya malamumu. Muana akokoma mawa-mawa, akomitungisa, akobanga pe akokoma na kanda. Kasi soki tozali koyoka bana na biso, tokosunga bango po basosola posa na bango ya motema pe kosala makambo ya malamumu.

KANISA MUA MOKE

Okanisi été lolenge ya biyano oyo na ba ndakisa ya boye epai ya muana ekosala ye ndenge nini ? Okanisi été okozua eyano ya lolenge moko na oyo tosololaki ?

Koyoka malamumu (Salela bililingi 8.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga Ephésiens 6:4

- Ba lolenge nini ya esalelo ya baboti oyo epesaka bana kanda, oyo etungisaka molimo na bango pe etiaka bololo na motema na bango ?

Koyoka bana na bokebi esungaka bango po na koyeba kosalela posa na bango ya motema na esika ya kotambola mabe. Esungaka bango po na koyeba ndenge nini kosilisa mikakatano na bango pe epesaka bango makoki ya koyeba kozala bato oyo esi bakoli. Yango ekosunga bango pe bayeba kozala malamumu pe koyeba kozua bizaleli ya malamumu. Ezali moko ya makambo ya motuya po na koyeba kokolisa bana.

MOSALA YA LISANGA – LISANO

Po na molakisi : Senga bato mibale na lisanga basala lisano oyo. Pesa bango bililingi 8.1- Lisano : Koyoka bana na bokebi. Senga na ba oyo bakosala babongama malamumu.

Tata avandi azotanga zulunale

Muana azokima mbangu na ndaku pe azoganga : « nakosakana lisusu na ye te ! Nayini ye ! »

Tata akitisi zulunale abaluki kotala muana pe alobi : « Namoni oza ya kosilika »

Muana alobi : « abongi te po nakozala moninga na ngai »

Tata alobi : « Oh? »

Muana alobi : « Nabeti penza malamumu pe natie mingete mibale. Pe na suka tango lisano ekomaki kosila nazangi kotia mongete moko. »

Tata alobi : « Mmmm »

Muana alobi : « Michée alobi liboso ya bato nionso été ezalaki foti na ngai soki biso tolongi te. Nagangeli ye pe nalongue esika bazalaki...»

Tata alobi : « Namoni etungisi yo pasi makasi. »

Muana alobi na malembe nionso : « Iyo, ezalaki somo kasi nasepeli kosilikela Michée te. Azali moninga na ngai ya malamumu koleka. »

Tata alobi : « Nazoyeba yango malamumu »

Muana alobi : « Nakozonga kotala soki Michée aza kaka wana. Namoni azalaki penza na posa été tolonga. »

Tata aseki

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

- Posa ya motema ya muana ezalaki nini na ebandeli ?
- Ebonguanaki ndenge nini ?
- Likambo nini papa asalaki oyo esungaki muana po été atala malamumu ba posa na ye ya motema ?
 - o *Akitisaki zulunale po na kotia bokebi na ye nionso epai ya muana.*
 - o *Akataka ye maloba te*
 - o *Andimaki posa na ye ya motema (ndakisa : « OH, » « Mmmm. »)*
 - o *Asungaki muana na ye po na kososola posa nini eyelaki ya na motema (Namoni oza ya kosilika makasi » « Namoni etungisi yo makasi »)*
- Nini ekamuizi yo na suka ya likambo oyo ?

Tango tolukaka kotindika muana na makasi alongola posa ya mabe ya motema na ye muana asilikaka lisusu makasi koleka.

Mitindo po na koyoka posa ya mitema ya bana (Salela mokanda ya moyekoli 8.2)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga lisolo oyo :

Chu akanisaki été ezali malamumu po na muana na ye ya elenge ya mobali akangama tango nionso na mosala ya ndaku na nzambe. Tango nionso azalaki kotinda ye akende kolanda ba mateya minene oyo babandaki kobongisa bipai na bipai, na likanisi été ekozala malamumu po na ye. Nzokande muana na ye azalaki kosepela bongo te. Azalaki moto ya malili-malili, pe azalaki kozala na esengo te na kati ya ba milulu oyo. Kasi tango nionso milulu ya minene ya bilenge ebandaki kosalema na kati ya engumba na bango Chu azalaki kaka kotinda ye akende. Muana na ye akendeki mobembo ya molayi po na yango. Esika akendeki ayebaki moto te pe azalaki na esengo te. Muana alembaki kokende ba makambo oyo ye alingaki te. Tango azongaki ndako asilikaki pe aboyaki kolobisa papa na ye.

Kaka na eleko yango Chun alandaki mateya ya TCV po na oyo etali mabota pe libala. Kuna ayekolaki kondima mabe pe kosenga bolimbisi. Na ndenge azalaki kala akokaki te kosenga muana na ye bolimbisi. Po na esalelo ya mboka na bango bato balobaka été mokolo to moboti azalaka na foti te liboso ya muana moke pe na boye akoki te kosenga muana moke bolimbisi. Kasi Chun asosolaki été asalaki muana na ye mabe na kozanga koluka koyeba posa na ye ya motema. Akendeki pe asengaki ye bolimbisi. Muana na ye asalaka ba poso ebele azalaki kolobisa ye te kasi na sima ya kosala boye kanda na ye esilaki. Azongelaki kosolola na papa na ye pe boyokani na bango ezonegaki lisusu malamumu.

- Po na nini Chun azalaki kolinga muana na ye akende ba milulu ya bilenge ?
- Po na nini muana na ye azalaki kolinga kokende milulu ya bilenge te ?
- Nini esalemaki tango Chun alingaki koyoka muana na ye te pe koluka koyeba posa ya motema na ye ?
- Tango Chun ayaki kososola été ayokaki posa ya muana te, asalaki nini ? pe na sima esalaki nini na kati na bango ?

8.2 Mitindo po na koyoka

Koyoka na bokebi nionso

Po na molakisi : Tanga mokanda ya moyekoli 8.2. Koyanola na mituna nionso.

Koyoka bana esungaka bango po bayeba kosalela posa ya motema na bango na ndenge ya malamumu na esika ya kotambola mabe. Yango esungaka bango koyekola lolenge nini kobongisa makamambo na bango pe epesaka bango makoki oyo baza na yango bosenga po na kozala mikolo ya malamumu. Ezali moko ya bizaleli ya motuya po na koyeba kobokola bana.

Tango tolukaka kolangola posa ya mabe ya muana na makasi yango etindaka muana asilika koleka. Bana bakoki kozala na ba posa ya motema ebele pe bakokoka kosalela yango na ndenge na bango tango tozali koyoka bango pe tozali kosalela ba mitindo oyo.

Mitindo po na koyoka pe biyano na posa ya mitema ya bana.

Po na koyoka bana na bokebi esengeli na biso kosala makamambo misato :

1. Koyoka na bokebi nionso [ndakisa ya lisano : Tata akitisi zulunale]

- Muana akoyoka malamumu soki opesi mayele pe bokebi na yo nionso na makamambo na ye ndakisa kokitisa zulunale pe kobaluka po na kotala ye ; soki ozali na kikuku okoki kobima libanda pe ovandi na kiti po na ye.
- Ezalaka pasi po na bana koyeba kolandela bango moko ba posa ya makasi ya motema na bango. Soki moto ya kosunga bango azali te ba posa wana ekomaka makasi pe eyaka kopesa bango evandeli ya mabe.

2. Kondima ba posa na bango ya motema : [ndakisa ya lisano : « Oh », « Mmm », « Nazoyeba »]

- Kosalela – « Oh » to « Mmm » to « wow » to « iyo » to « nazoyeba ».
- Kosalela bilembo ya koningisa nzoto – koningisa moto, koloba na etaleli, koloba na elongi.
- Sala été ayoka pasi te po na ndenge atalisaki posa ya motema wana. Elongo na bana esengeli toyeba kondima posa na bango ya motema pe kosunga bango na kosalela yango na lolenge moko été ebota ezaleli ya mabe te epai na bango.

3. Kosunga bango po basosola oyo bazali koyoka : [ndakisa ya lisano « Namoni etungisi yo makasi »]

- Kosunga bango na kosalelaka maloba oyo ezaleli na bango ezotalisa yo.
- Bana bakolobela yo te tango nionso oyo bango bazali koyoka kati na bango. soki yo osali yango na esika na bango bakosepela été yo ozali kososola pe kondima yango. Pe esilisaka komitungisa na bango pe epesaka bango kimia.
- Ba posa nini ya motema ezalaka mingi-mingi epai na bana ?
 - Mawa Kosilika
 - Kotutisama kotekama
 - kozoka Kokamua
 - Kotungisama Esengo

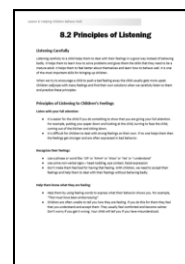
Bosolola:

- Ba nzela nini Chun asengelaki kosalela po na koyoka muana na ye malamumu ?
- Elingaki kobongola sima ya makamambo na lolenge nini ?

MOSALA NA MASANGA YA MIKE-MIKE (Bato 2 to 3)

Bosala masano mibale.

1. Na lisano ya liboso lakisa oyo esalemaka kati na bino soki muana atungisami pe lolenge nini baboti basalaka.

2. Na lisano ya mibale lakisa mitindo po na koyoka oyo boyekoli lelo. Bokoki kosalela makambo mosusu oyo tolobeli awa.

***Po na molakisi :** Pesa masanga minuta zomi po na kobongisa masano na bango pe na sima senga oyo balingi baleka kosala masano na bango liboso ya bato nionso. Na sima ya masano tuna na lisanga moko-moko mitindo nini basaleli na lisano na bango. Soki ezali na mitindo oyo basaleli te senga na moto moko oyo akoki kosalela yango na lombango.*

Na bokuse

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na kosunga bana na biso bazala na bizaleli ya malamumu esengeli na biso kosunga bango bayeba kosalela ba posa ya mitema na bango. na boye esengeli na biso koyoka bango na bokebi nionso. Po na koyoka na bokebi esengeli na biso kosala makambo misato :

1. Koyoka na bokebi na biso nionso
2. Kondima posa ya motema na bango
3. Kosunga bango basosola oyo bazali koyoka

KOSALELA MATEYA PO NA MOTO YE MOKO

Kanisa lolenge nini okoki kosalela mateya oyo poso oyo elongo na bana na yo to elongo na bana nionso oyo ozalaka na bango ndakisa bana ya pembeni na bino, bana ya libota ...

Lisano : Koyoka bana na bokebi nionso

Muana azokima mbangu na kati ya ndaku pe azoganga : « Nakosakana lisusu na ye te ! Nayini ye ! »

Tata akitisi zulunale abaluki kotala muana na ye pe alobi : « Namoni osiliki makasi. »

Muana alobi : « abongi te po na kozala moninga na ngai ! »

Tata, alobi : « Oh? »

Muana, alobi : « nabeti penza malamumu pe natie mingete mibale. Kasi na suka tango lisano ekomaki na kosila nazangi kotia mongete moko. »

Tata, alobi : « Mmmm. »

Muana alobi : « Pe na sima Michée alobi liboso ya bato nionso été soki tolongi te ezali foti na ngai. »

Tata alobi : « Nayebi été etungisi yo makasi. »

Muana alobi na kimia nionso : « Iyo, ezalaki somo, kasi nasepeli kosilikela Michée te. Azali moninga na ngai ya malamumu koleka. »

Tata alobi : « eza bongo. »

Muana alobi : « Nabanzi nakozonga kotala soki Michée aza kaka wana. Namoni azalaki penza na posa tolonga. »

Tata aseki

Liteya ya libua : Motuya ya maloba na biso

Makanisi ya motuya

1. Maloba na biso ezali na nguya ya kotonga to ya kobebisa bana na biso.
2. Maloba ya malamumu pe maloba oyo epesaka molende esungaka bana bakoma oyo nzambe alingi bazala.

Bisalelo

1. Mokanda ya moyekoli :
 - a. 9.1 maloba ya malamumu

Ebandeli ya liteya

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Biblia ezali na makambo ebele ya koyebisa biso po na oyo etali maloba na biso, na lolenge tozali kosalela lolemo na biso pe maloba tozali kobimisa. Mokapo oyo elandi epesami po na ba tata po bango nde bakonzi ya libota, pe ezali pe po na moto nionso oyo azali mokambi ya bana.

Tanga Colossiens 3:21 pe Ephésiens 6:4.

- Bizaleli nini pe makambo nini epesaka bana kanda ?(v21)
- Bizaleli nini pe makambo nini elembisaka pe epesaka bana bololo na motema ?

Lolenge mosusu topesaka bana kanda ezali kozanga koyoka bango malamumu, lokola tosololaki yango na liteya ewuti koleka. Lolenge mosusu pe ezali malamumu oyo tobimisaka. Na liteya oyo tokotala lolenge nini tokoki kosalela maloba na biso po na kopesa pasi to po na kotonga bana na biso.

Tanga Proverbes 12:18.

Na mokapo oyo bazali kotalisa biso été maloba ekoki kozokisa lokola mbeli to pe komema lobiko.

- Lolenge nini ya maloba ekoki kozokisa lokola mbeli ?
 - o « Oza zoba »
 - o « Oza tina te »
- Lolenge nini ekoki komema lobiko?
 - o « Oza mayele makasi »
 - o « Nasepelaka lolenge ozuaka ndeko na yo na bolingo nionso penza »
- okoki koyeba lisusu maloba balobaki na yo tango ozalaki elenge oyo ezalaki ya malamumu to ya mabe ?Tango mosusu baboti to bandeko na libota, to molakisi na kelasi mutu alobelaki yo yango.
- Esala eloko nini na bomoyi na yo?

Po na molakisi: Tikela lisanga tango ya kokanisa po na oyo etali nguya ya maloba na biso. Sunga bango bakanisa lisusu maloba balobelaki bango tango bazalaki bilenge. Maloba wana esalaki mosala pe ezokoba kosala mosala ti lelo. Bondela mua moke po na ba oyo balobelaki bango maloba ya mabe na kibolenge na bango.

Tobondela nzambe été abikisa biso po tobosana maloba ya mabe nionso oyo bato balobela biso, pe asunga biso po toyeba kolimbisa bato yango. Tokobondela pe epai na nzambe asunga biso po toyeba kokanisa lisusu maloba ya malamumu oyo balobela biso na bato pe mingi koleka maloba oyo nzambe aloba po na biso.

Maloba oyo epesaka pasi (Salela mokanda ya moyekoli 9.1)

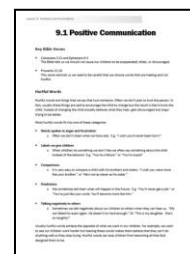
BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : Salela mokanda ya moyekoli 9.1 po bosalela bisalelo po na biteni ya liteya oyo etikali.

9.1. Elobeli ya mabe

Maloba oyo epesaka pasi

Maloba epesaka pasi ezali maloba oyo ezokisaka mutu tango tolobeli ye yango. Mbala mingi tokanaka yango te. Mingi-mingi tolobelaka muana bongo po na kotindika abongola lolenge na ye ya mabe nzokande esalaka mosala ya kozokisa motema ya muana.

Maloba yango mingi-mingi ezalaka na makambo oyo :

- **Maloba oyo elobami na kanda to na sima ya kotutisama**
Mbala mingi tozalaka na posa ya koloba bongo te (ndakisa, « Malamu kutu esengelaki na yo obotama te ! »).
- **Kolatisa muana likambu songolo**
Mbala mingi soki muana asali likambo oyo tosepeli nango te tolatisaka ye kombo na esika ya kolobela likambu ya mabe oyo ye asali (Ndakisa « Oza penza lesheki ! » to « Oza zoba »).
- **Kokokanisa**
Mingi-mingi tokokanisaka muana na bandeko na ye mosusu (ndakisa, « nasepalaki ozala koleka ndeko na yo » to « ndeko na ye ya muasi aleki ye na mayele ! »).
- **Kolakela**
Tango mosusu toyebisaka bango oyo ekoya na mikolo ya sima (ndakisa : « yo okotikala na yo kozua mosala te » to « oza kaka lokola noko na yo. Kutu yo okozala koleka ye »).
- **Koloba mabe epai ya basusu**
Tango mosusu tolobaka mabe ya bana epai ya bato mosusu na miso na bango moko bana (ndakisa: « muana na nga oyo awuti lisusu kozua te na kelasi. Azosala na ye makasi te » to « oyo muana na nga ya muasi ye azalaka na ye kitoko te ! »)

Mingi-mingi maloba ya mabe ebotaka epai na bana makambo oyo kutu biso baboti tolingaka te. Mbala mosusu tosepelaka bana na biso basala mosala makasi kasi tango bazali koyoka maloba ya bongo yango ezali kotinda bango bakanisa ete ata basali ndenge nini bakokoka na bango kaka te pe okomona alembi na ye kosala likambo yango. Maloba ya mabe ekoki kopekisa muana po na kokoma oyo nzambe abongisaki po na ye.

KANISA NANU YO MOKO to ELONGO NA MONINGA MOSUSU

Kanisa mituna oyo mibale pe sima sambela na kimia nionso po ete nzambe alakisa yo lolenge nini okobanda kolobela bana na yo.

- Maloba nini ya mabe olobelaka bana na yo ?
- Na liboso ya makambo nini olobaka yango ?

Elobeli ya malamu

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Ekoki kosalema ete tosolola malamu elongo na bana.

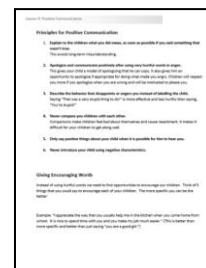
Tanga Proverbs 15:1.

« Eyano ya kimia esilisaka kanda, kasi maloba ya mabe epesaka kanda. »

Po na molakisi : senga na bato batanga likambo moko-moko na mokanda ya moyekoli 9.1 na se ya « elobeli ya malamumu ». Senga na lisanga balanda na bokebi pe batata lolenge nini bakoki kosalela yango na mabota na bango. Senga na bango bakabola makanisi na lolenge bakoki kosalela yango po na likambo moko-moko.

9.1 Mitindo po na elobeli ya malamumu

1. **Yebisa muana mbala moko oyo ezali solo soki olobaki na ye likambo moko oyo ezali solo te.** Ata oyo olobaki okanaki koloba yango te. Yango elongolaka boyebi ya mabe po et ewumela te na mutu na muana.
2. **Kondima mabe pe kosolola na lolenge ya malamumu na sima ya kobimisa na sima ya kanda maloba oyo ezokisaki.** Boye ekopesa muana na yo ndakisa ya malamumu po na kosenga bolimbisi oyo akobanda komekola. Ekotinda ye pe asenga yo bolimbisi po na likambo oyo epesaki yo kanda. Bana bakobanda kotosa yo mingi soki ozali na momesano ya kosenga bango bolimbisi pe ekotinda bango lisusu basala makambo oyo ekobanda kosepelisa yo.
 - Kanisa lisolo ya Chun pe muana na ye ya mobali na liteya ya muambe. (*tanga lisolo yango lisusu soki olingi*). Esalelo ya mboka na ye elobi nini po na kosenga bana bolimbisi ?
 - Na mboka na bino to na libota na bino basalaka ndenge nini po na likambo yango ?
3. **Luka oyeba ezaleli ya muana oyo epesaka yo kanda na esika ya kopesa muana kombo.** Lobaka boye : « Likambo osali eza malamumu te ! » elobeli ya boye ezali malamumu pe ekosua na motema te na esika ya koloba na ye été «Oza zoba ! »
4. **Kokokanisa bana te bango na bango.** Kokanisa bana esalaka bana kitoko te. Epesaka bana pasi mingi na motema.
5. **Lobela muana tango nionso maloba ya malamumu liboso na ye po ayoka yango.**
6. **Koloba mabe ya muana na yo te liboso ya bato na misu na ye moko.**

MOSALA NA MASANGA YA MIKE-MIKE (Bato 2 to 3)

Na masanga na bino, bozona moko ya ba mitindo oyo pe bosalela yango na kati ya mua lisano po na kolakisa ndenge nini bokoki kosalela yango na libota na bino.

Po na molakisi: Pesa lisanga minuta mitano po babongisa lisano na bango pe senga na ba oyo bakosala lisano baleka liboso ya lisanga po na kosala lisano na bango. Na sima ya lisano moko-moko tuna na ba oyo batikali baloba mitindo nini bandeko bawuti kosalela na lisano na bango.

Maloba ya bolendisi

KANISA NANU YO MOKO

Po na molakisi : Salela 9.1 Kopesa maloba ya bolendisi. Kolendisa bango bayeba malamumu oyo bazali kosala pe mutu na mutu azala na tango ya kokanisa makambo oyo alingaka na bana na ye soki makoki ezali bakoki kokoma yango.

9.1 Kobimisa maloba ya bolendisi

Na esika ya kobimisa maloba ya mabe esengeli na biso koluka tango nionso kolobela bana na biso maloba oyo ekopesa bango makasi.

Bozua minuta mitano po na kokanisa makambo mitano oyo okoki koloba po na kolendisa moko na moko ya bana na bino. Po na ba oyo bazali na bana te, kanisa ndenge nini okoki kosala yango na bana mosusu ozalaka na bango na libota to na esika mosusu.

Ndakisa, « Nasepelaka na lolenge osalisaka ngai na mosala ya kolamba tango owutaka kelasi. Ezalaki kitoko mingi kolekisa tango na yo po okomisaka mosala na ngai pete. » Na esika ya koloba na ye « oza muana muasi moko malamumu ».

ELONGO NA MONINGA (Na balongani soki bolingi)

Bosolola po na likambo oyo osalaka malamumu na lolenge na bino ya koloba na bana. Maloba nini basalelaki oyo ezokisaki bana na bino? Solola na moninga po na lolenge ya sika ozali kobongisa po na koyeba kosolola na bana na yo to na bana mosusu oyo ozalaka na bango.

Na bokuse

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Maloba na biso ekoki kobima po na kobongisa to pe po na kobebisa bana na biso. Ata ezali posa na biso te été tozokisa mitema ya bana na biso na maloba na biso, kasi maloba na biso ya mabe ekoki kopekisa bana na biso bakoma oyo nzambe alingaki bazala na bomoyi na bango. Tokoki koyekola koloba maloba ya malamumu epai ya bana na biso. Esalelo nde ezobongola bizaleli na biso pe lolenge tozosolola na bana na biso, kasi biblia esengi na biso été ezali na motuya mingi kosalela maloba na biso po na kolendisa pe kotonga basusu.

Luka ndenge ya kolendisa bana na yo na poso ezali koya. Luka kotika kolobela bango maloba ya mabe pe soki olobi na bango eloko ya mabe, na boye luka osenga bango bolimbisi pe oloba na bango nini penza olingaki koloba na esika oyo obimisaki maloba ya mabe.

Liteya ya zomi : Bozongisi na nzela na bolingo pe na lolenge ya malamumu

Makanisi ya motuya

1. Bozongisi na nzela elingi koloba kolakisa bana nzela pe kozongisa bango na molongo po bayeba kotambola na bosembo. Elingi kotalisa kaka te kopesa etumbu.
2. Bozongisi na nzela ya makasi esalemaka na bolingo pe na lolenge esengeli.
3. Etumbu ya nzoto ezali kaka te lolenge ya makasi po na kozongisa bana na nzela.

Bisalelo

1. Bililingi
 - a. 10.1 Masano : lolenge mosusu ya kozongisa na nzela.
2. Mokanda ya moyekoli
 - a. 10.1 : Kozongisa bana na nzela

Ebandeli ya liteya (Salela mokanda ya moyekoli 10.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Tanga Proverbs 29:17 pe 13:24.

- Makapo oyo ezoteya biso nini po na oyo etali kozongisa na nzela ?
- Po na nini ezali motuya po na biso kozongisa bana na biso na nzela ?
- Soki tolingi bana na biso, esengeli na biso kozongisa bango na nzela ?
- Kozongisa nan nzela na lolenge ya malamumu ezali malamumu to mabe po na muana ?
- Tango tolobelaka kozongisa na nzela, lolenge nini oyo eyebani oyo biso tosalemaka po na kozongisa bana na biso na nzela ?

Tanga masolo mibale oyo :

Seth azalaki na ba yaya na ye motoba ya basi pe mibali. Mokolo bandeko na ye ya basi bakomaki kotumola ye pe motema na ye ekomaki na suka. Kanda elekaki ye pe asopelaki bango mbilika ya mayi. Mbilika ezuaki bandeko na ye mibale pe bakomaki kolela. Tata muasi na bango amonaki makamambo yango pe abengaki papa na bango. Tata na bango ayaki mbala moko pe abandaki kogangela Seth. Batu nionso bakomaki na bobangi ata bato ya pembeni. Abetaki Seth mokaba mbala minei to mitano pe ayebisaki ye ameka kobandela lisusu te noki te mbala ya sima akokoka kotambola te mokolo ekoya. Seth asilikelaki ba ndeko na ye ya basi makasi. Mokolo elandaki moko lisusu ya bandeko na ye ya basi akomaki kotumola ye. Bato nionso babandaki koseka. Seth abetaki ye mbata. Mbala oyo tata na bango pe asekaki elongo na bango nionso.

Dinah alingaki mingi kosala bililingi. Azalaki kolinga kosala mosala te. Mama na ye abandaki mikolo nionso koloba na ye po asala mosala. Lelo ayebisi Dinah été soki asali mosala te ti na pokua akosala pe poso mobimba akokoma bililingi na ye te. Na sima ya kelasi Dinah ayaki na ndako pe abandaki kokoma bililingi. Abosanaki na ye kosala mosala. Na sima ya kolia mama na bango atunaki ye na tina ya misala esengelaki na ye kosala. Dinah asutukaki été asalaki yango te. Mama na ye ayebisaki ye oyo alobaki na ye na tongo. Atunaki ye soki azali koyeba mbano ya kozanga kosala mosala na ye. Dinah andimaki été ayebi. Mama na ye asengaki na ye ayela ye bisalelo oyo babandaki kokomela bililingi. Mama na ye ayebisaki ye ete soki asali mosala na poso oyo mobimba nde akozua yango na poso ekoya. Pe tango mokolo nionso akobanda kobosana kosala mosala akobanda pe kozanga mokolo moko na poso ekoya po na kokoma bililingi na ye.

1. Lisolo nini ekokani na oyo esalemaka na mboka na bino?
2. Na ba lolenge nini ekeseni oyo baboti oyo mibale bazongiseli bana na bango na nzela?
 - *Papa ya Seth abetaki Seth mbala moko pe asekaki mbala moko pe mama ya Dinah apekisaki Dinah kokoma bililingi.*
3. Bopona lolenge oyo wapi epesi ndakisa ya malamumu po na kozongisa na nzela pe limbola po na nini.
 - *Mama ya Dinah azongisi muana na nzela na bolingo nionso, pe alukaki koyeba soki Dinah asosolaki mabe asalaki pe mbano na yango, emonani polele été asali yango na ndenge esengeli.*

Na liteya oyo, tokoyekola lolenge nini kozongisa bana na nzela na lolenge oyo esepelisaka nzambe. Tokoyekola pe ba lolenge mosusu po na kosunga bana bayeba kozala malamumu na biso po toyeba na kopesa bango te etumbu ya nzoto. Soki tosaleli yango pe tosaleli ba lolenge mosusu oyo tokoyekola tokozala na bosenga te ya kopesa bana na biso etumbu.

Toli ya malamumu po na kozongisa muana na nzela (Salela mokanda ya moyekoli 10.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : Bosalela ba oyo balingi po na kotanga ba toli po na kozongisa na nzela ya makasi.

10.1 Toli po na kozongisa na nzela na lolenge ya makasi :

Kozongisa na nzela elingi koloba kolakisa bana nzela pe kozongisa bango na molongo po bayeba kotambola na lolenge moko ya bosembo. Kozongisa na nzela ezali kaka te kopesa etumbu. Ba lolenge ya kozongisa bana na nzela ezali ebele. Kozongisa na nzela ezalaka malamumu soki esalemi na bolingo nionso pe naz lolenge elongobani.

Tozongisaka bana na nzela po tolingaka bango pe po bayeba ndenge nini kotambusa bomoyi na bango na lolenge esepelisaka nzambe, koyeba kopona malamumu pe koyeba kovanda na bato. Mbala mosusu lolenge tozongiselaka bana na nzela ezalaka malamumu te po etindaka bana po bakoma batomboki, bayoka bololo na motema, bakoma mitema makasi, bayoka soni, bakoma na kobanga pe na kozanga kimia. Ezali motuya toluka koyeba lolenge nini kozongisa bana na nzela ezala na ndenge ya malamumu po na kosunga bana na biso bakola na makanisi ya malamumu na evandeli na bango na bato mosusu pe na nzambe.

1. Koluka koyeba soki bana bayebaka été tolingaka bango ata tozali kopesa bango etumbu.
 - Okoki te kopesa muana etumbu soki ozali na kanda. Yango ekoteya muana été soki moto asiliki esengeli kaka abeta to aganga. Soki oza na kanda, luka nanu ozua kimia pe vandisa muana na mua pembeni ti kino kanda ekoleka.
 - Yebisa muana été tina ya etumbu na ye ezali po na kolakisa ye lolenge nini kotambola malamumu. Yebisa ye été ezali mosala na yo lokola moboti pe ezali po olingaka ye yango ozali kozongisa ye na nzela.
 - na sima ya kopesa muana etumbu ezali motuya kolakisa ye bolingo. Okoki pe koloba na ye maloba ya malamumu ndakisa « Nabanzi mbala ya sima okosala malamumu » to « ekozala malamumu ozala motema malamumu po na ndeko na yo ». Bolingo eleki malamumu na esika ya kobangisa. Ekosunga muana po amiyoka été azali na kati ya bato oyo balingaka ye.
2. Zala sembo na bozongisi na yo na nzela.
 - Soki topesi bana nzela ya kosala eloko moko pe mbala ya sima topesi bango etumbu po na eloko yango ekopesa bana mobulu na mutu na bango po na oyo esengeli na bango kosala to kosala te.

- Soki tosali yango na lolenge ya sambo bana bakoyekola oyo ezali malamu na oyo ezali mabe. Bakomiyoka na kati ya kobatelama po bakotia na mutu na bango été baboti bazala kokengela biso.
3. Koluka koyeba soki muana azali koyeba mabe oyo ye asali.
 - Kotuna muana soki azali koyeba été oyo ye asalaki ezali mabe. Soki ayebi te sembolela ye na malembe nionso.
 - Kopesa muana etumbu te soki osololi na ye te po na kotalisa ye mabe oyo ye asalaki te.
 4. Yebisa ye evandeli ya malamu nini oyo yo ozali kozela epai na ye.
 - Mbala mingi bana bayebaka te eloko nini baboti balingi ye asala. Lakisa muana mindelo na ye na polele.
 - Luka oyeba soki muana asosoli oyo yo olingi asala na mbala ya sima.
 5. Lolenge ya kozongisa na nzela to etumbu esengeli ekokana na mibu ya muana.
 - Bana oyo ya mike (mibu 2 ti na 10) okoki kozongisa ye na nzela kaka na etaleli na yo ya misu, kamua fimbu ya muke na sima na ye to kovandisa ye mua tango muke ye moko na pembeni.
 - Po na bana oyo basi bakoli (mibu 11 ti na 18) okoki kopekisa ye eloko moko ye alingaka mingi pe kotinda bango babuka mbuma ya mbeba na bango.
 6. Makasi ya etumbu esengeli ezala lolenge moko na mbeba muana asalaki. ¶
 - Soki mbeba na ye ezali mabe makasi boye kozongisa na nzela pe esengeli ezala ya makasi. Soki mbeba na ye ezali ya pete boye kozongisa na nzela pe esengeli ezala ya lolenge moko ya pete.
 - Okoki kopekisa ye te eloko alingaka sanza mobimba soki muana asalaki na ye kaka mbeba mbala moko. Ekoleka malamu opekisa ye likambo yango kaka po na mokolo moko pe soki mbeba yango ezali kokoba wana nde okoki kobakisa molayi ya tango ya lipekisi.
 7. Kosalela bozongisi na nzela ¶
 - Kosala oyo ozali koloba ekoki kozala pasi na tango wana, kasi yango ezalaka makasi pe epesaka botosi. Elakisi été ozali na posa ya kosala likambo.
 - Kolaka muana été okopesa ye etumbu po na mbeba asalaki kasi osaleli yango te ezalaka malamu te.
 8. Salela lolenge moko ya kozongisa na nzela oyo ekokani na mbeba muana asali.
 - Tina ya lolenge oyo ezali po été muana asosola mokumba azali nango po na kotika mabe wana.
 - Ndakisa, soki Sarah asepelaka mingi kosalisa mama na ye na mosala ya kolamba kasi agangelaki ndeko na ye ya mobali po azalaki na posa ya kosalisa mama na bango na mosala yango, na boye mama na bango akopekisa pe Sarah kosalisa ye ti kino akondima ete ndeko na ye wana aya pe kosalisa mama na bango. To soki Pierre abeti likofi na mesa pe mayi esopani mama akosenga na ye aya kosalisa ye po na kopangusa mayi wana.

BOSOLOLA NA MASANGA YA MIKE-MIKE

- Ba toli nini na kati na ba oyo osi osalela po na bana na yo ?
- Ba toli nini na kati na oyo, oyo yo okanisa nanu te pe oyo yo otikala koyoka te ?
- Botanga lisusu ya Seth na ebandeli. Bandela biteni na yango nionso pe loba po na oyo tata ya Seth akokaki kosala ya bokeseni po na kosalela toli na likambo ya boye.

KANISA MUA MOKO YO MOKO TO NA MONINGA MOSUSU

- Makambo nini bana na yo basalaka oyo epesaka yo liboma na mutu ? Eloko nini okoki kosala po kokitisa kanda yambo été oluka kozongisa bana na yo na nzela ?
- Nini okoki kosala po na kotalisa bana na yo été opesaka bango etumbu po olingaka bango?
- Likambo nini ya sika okosala tango okolinga kopesa bana na yo etumbu mbala ya sima ?

Etumbu oyo ekoki kozua esika ya etumbu ya nzoto (Salela mokanda ya moyekoli 10.1)

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

- Lolenge mosusu nini okoki kosalela na esika ya kopesa bana na yo etumbu ya nzoto ?

10.1 Lolenge mosusu ya kopesa bana etumbu

Po na molakisi : Bozongela ba lolenge mosusu ya bozongisi bana na nzela oyo ya mokanda ya moyekoli 10.1. Bopesa ba ndakisa pe ndimbola po na moko na moko.

Muana oyo azali nanu moke beta ye mua ba mbata na sima na ye (mbula 2 ti na 10). Tumua ba mbata na sima ekeseni na kobeta muana. Yambo ya kosala yango zela okoma kimia, mema ye na mua esika na pembeni, yebisa ye po na nini ozali kobeta ye mua ba mbata wana, na sima obeti ye. Kobeta muana te na miso ya batu. Ekoki kopesa ye pasi na motema. Na sima ya kobeta ye esengeli na yo koyamba ye po na kolakisa ye bolingo na yo. Po kobeta ezali po na kozongisa na nzela pe esengeli esalema na bolingo nionso po na kobongola ezaleli ya muana. Ekoki te kotika muana na pasi na nzoto pe ekoki kosalema na kanda te. Soki esalemi na lolenge ya malamumu, ekoki kozala lolenge moko ya makasi po na kopekisa ezaleli ya mabe pe komema botosi pe bobatelami epai na muana. Soki ozali kobeta-beta muana tango nionso yango ekoki kokomisa ye motema makasi pe kotombokisa ye.

Kozongisa muana na nzela elingi koloba te été esengeli kaka obeta ye. Etumbu ya nzoto ezali lolenge moko kaka te po na kozongisa bana na nzela. Tala ba lolenge mosusu ya kozongisa muana na nzela pe ekoki kozala pe makasi koleka kobeta muana :

1. Pesa muana **mosala oyo ezali na motuya** na esika ya ezaleli na ye ya mabe
Mingi-mingi na bana oyo bazali nanu moke okoki kolongola ezaleli na ye ya mabe na likambo moko ekoki kolongola ye makanisi ndakisa lisano ya ballon to lisano mosusu to pe mosala ya kosalisa moboti to ndeko mosusu na mosala moko oyo ye moko alingaka kosala. Ebongi malamumu kovandisa muana pe kolakisa ye polele été olingi ezaleli wana te.
2. **Kotelemela ye na polele** (kasi kobundisa ezaleli na ye te)
Ndakisa, po na bana oyo baza nanu elenge makasi etaleli ya kanda to pe kotelemela ezaleli yango na polele ebongi malamumu po muana alingaka balinga ye pe bandima ye. Yo tala kaka ezaleli na ye pe kosalela maloba ya mabe te epai na muana. Loba: “nasepelaka te tango... (tanga ezaleli yango)”
 - Makambo nini olingaka te été bana na yo basala ? (loba yango lokola awa na likolo)
 - o *Kobeta baninga basusu – « Nasepelaka te tango obetaka baninga »*
 - o *Kosalela elobeli ya mabe - « Nasepelaka te tango osalelaka elobi ya mabe »*
3. **Kopekisa ye oyo alingaka**
Ndakisa, kobotola ekeko na ye, to kopekisa ye atala T.V. Okoki kobotola eloko asakanaka na yango po na mua tango to kopekisa bango batata T.V. te po na mua tango. Kobosana te ngonga nango esengeli ekokana na mbeba oyo ye asalaki oyo esengeli na ye kotika pe ngonga ekokana na mbula ya muana.

- Makambo nini bana balingaka kosala na mibu oyo : 2-5, 6-11 pe 12-18 ?
 - o 2-5 – *Kosakana na bikeko pe na baninga, etc.*
 - o 6-11 – *kosakana libanda n baninga, kotala TV, kotanga mikanda, etc.*
 - o 12-18 – *Kolekisa tango na baninga, kosolola na téléphone, kotala ba film, etc.*
4. Kolakisa muana lolenge nini akoki **komema mokumba ya mbeba na ye**.
 Ndakisa soki eloko ebukani to pe mobulu moko (ata esalamaki na nko te) muana esengeli abongisa eloko yango to abongisa mobulu akotisi. Yango ezali koteya ye komema mokumba ya mbeba na ye. Ndakisa, Adam akueyisi leki na ye na bilanga. Tata na ye alobi na ye asunga leki na ye po atelema, pe atala soki azoki to te pe asenga ndeko na ye bolimbisi.
- Makambo nini bana basalaka oyo tokoki kotinda bango babongisa bango moko to ba pangusa ?
- o *Kosopa mayi to bilia.*
 - o *Kotia mobulu na ndako.*
 - o *Kobuka eloko.*
 - o *Kozokisa moninga mosusu.*
5. **Kotia ye mosika na baninga** – « mua tango moko »
 Ndakisa, okoki kovandisa ye na kiti ye moko na esika songolo oyo akoki komaniola pe kososola mabe asalaki. Esungaka muana akoma kimia nanu pe azua komikanga. Na sima zua mua tango ya kosolola na muana po ayeba mabe asalaki pe kotalisa lolenge akoki kosala na mikolo ekoya. Kobosana te ete esengeli ngonga na yango ekokana na mbula ya muana. Ndakisa muana ya mbula 6 esengeli avanda ye moko na pembeni pe minuta 6.
- Ngonga boni esengeli kovandisa muana ya mbula 6 ye moko na pembeni? *minuta 6.*
 - Ngonga boni esengeli kopekisa muana ya mbula 10 asakana na baninga na ye te ? *minuta 10.*
6. **Tia ye liboso ya kopona** – Ezaleli ya malamau to mbano na yango/ kopekisa
 Likambo ezali kaka nde po muana ayeba kopona kati na oyo ezali mabe pe oyo ezali malamau. Esengeli kosala été mbano nango ezala oyo eyebani, oyo ekoki kosalema, oyo ekoki kopesa pasi te, kasi ezala eloko oyo muana akozangisa to eloko oyo ye akolinga te.
7. Kotika muana ayoka pasi lokola mbano ya likambo ya mabe oyo ye asalaki.
 Ndakisa soki muana ayebi kobatela biloko nan ye malamau te, mbano ezali été ekowumela mingi te. To soki muana abungisi eloko asakanaka na yango ekopesa ye mayele ya koyeba komema mokumba ya biloko na ye. Ezalaka makasi po na bana oyo basi bakoli. Kasi ebongi malamau te soki ebandi koniokola bomoyi ya muana to ebandi kotinda ye avanda lisusu malamau na batu te. Ebongaka pe te soki mbano ekomi kozua tango molayi to soki muana akomi komona yango pamba.

MOSALA PO NA LISANGA MOBIMBA

Po na molakisi : Kata lisano nionso ya bililingi 10.1 – lisano ya lolenge mosusu ya kozongisa na nzela pe pesa lisano na lisanga mosusu. Pesa kaka minuta mitano po na kobongama. Na sima ya lisano nionso bosolola po na mituna oyo :

- *Lolenge nini ya kozongisa na nzela lisano oyo elakisi biso ?*
- *Lolenge oyo ya bozongisi na nzela ebongi po na bana ya mbula boni?*
- *Ba toli nini ya makasi po na bozongisi na nzela lisano oyo elakisi biso ?*

Lisano 1 – Kopesa mosala ezali na tina

Muana azobeta sani na mabele pe azosenga bilia

Mama azobenga : « tika kotia makelele. Okoki kosunga ngai omemela ngai mayi po na bilia. »

Lisano 2 – Kobendana ya makasi pe mitindo

Muana azolongola bikoti ya biki pe azobuaka yango.

Mama alobi : « kosala biki ya ndeko na yo bongo te. Soki odefi eloko ya moninga batela yango malamumu. Zongisa bikoti na yango kaka sikoyo pe zongisa ba biki na eloko nango. »

Lisano 3 – Lakisa lolenge nini akoki kobongisa oyo abebisi

Muana na magazini abuki eloko moko na kidiba.

Mama alobi na malembe nionso : « kokota biteni na yango pe tokende epai ya moteki pe osenga bolimbisi. Na sima nakofuta yango. »

Lisano 4 – Tia ye liboso ya kopona, talisa ye mbano na yango, pe tika ye abuka mbuma ya mabe na ye

Mama azobongama po na kokende wenze.

Muana asengi: « mama tokende? »

Mama alobi : « mbala elekaki osalaki mabe olelaki po na sombela yo motuka ya sika tango tolekaki liboso ya magazini ya bikeko. Tokoki kokende naboyi te kasi mbala oyo yo moko opona. Otambola pe olelela eloko te soki te mbala ya sima okotikala na ndaku. Oyoki? »

Muana aleli « nalingi motuka ya sika » na magazini ya bikeko na nzela ya wenze. Mama azongisi ye ndaku na kimia.

Mokolo elandaki Mama alingi akende wenze.

Muana akimi mbangu epai na ye pe alobi : « mama tokende ? »

Mama alobi : « te lobi oponaki boye to otamboli malamumu to otikali na ndaku mbala ya sima. Lobi osalaki mabe na boye okotikala na ndaku lelo elongo na mamie. Okoya mokolo mosusu soki otamboli malamumu.

MOSALA NA MASANGA YA MIKE-MIKE to NA MONINGA MOSUSU

1. Kanisa lolenge ovandaka na bana na yo na ndaku tango bazangaka botosi pe tango basalaka mabe.
2. Pona likambo moko pe kanisa lolenge nini ya kozongisa na nzela oyo ekoki kozua esika ya etumbu na nzoto. Bongisa mua lisano na kosalelaka lolenge ya sika po na likambo yango.
3. Bosal lisano yango liboso ya lisanga mobimba.

Po na molakisi : Senga na ba oyo bazali kotala, lolenge nini ya bozongisi na nzela basaleli na lisano oyo.

Kozongela mateya

BOSOLOLA NA LISANGA BINO NIONSO

Po na molakisi : zua tango ya kotala makanisi nini na liteya oyo batu bazobosana te pe lolenge nini bazokana kosalela oyo bayekolaki. Bakoki pe kozala na makambo mosusu oyo bokoki kozongela. Bozua tango ya kobondela na suka ya liteya po été nzambe asunga bango na lolenge ya kotambusa bana na bango pe po asunga bango basalela liteya ya lelo.

Naq ba poso oyo ya suka toyekoli ba lolenge ebele pe ba mitindo ebele oyo ekeseni.

- Lolenge nini pe mitindo nini bozali koyeba lisusu ?
- Oyo wapi ezalaki motuya po na bino ?
- Nini olingi kosala ya koleka ? pe nini olingi lisusu kosala te.
- Mbonguana nini okoki komona na muana na yo soki osaleli ba lolenge oyo ?

- Nini ekoki kosunga po otalela nzambe po na kosalela ba lolenge oyo pe po na kokotisa mbonguana ya malamumu na kati ya bana na yo ?

Tango tozongisaka bana na biso na nzela tozali kotambusa bango pe tozali kozongisa bango na molongo po ba bika bomoyi oyo esepelisaka nzambe. Bozongisi na nzela oyo esepelisaka nzambe ezali oyo esalemaka na bolingo nionso. Po bozongisi na nzela ezala ya malamumu esengeli na biso kozala sembo pe mayele na lolenge tozali kozongisela bana na biso na nzela. Na boye bakoyoka bololo na mitema na bango te pe bakoyoka pasi na mitema na bango te. Bana oyo bazali koyekola kotambola na lolenge ya malamumu bazali lipamboli po na nzambe, po na lisanga ya mboka, pe po na libota.

Lisano : Lolenge mosusu ya kozongisa na nzela

Lisano 1 – *Kopesa mosala ezali na tina*

Muana azobeta sani na mabele pe azosenga bilia

Mama azobenga : « tika kotia makelele. Okoki kosunga ngai omemela ngai mayi po na bilia. »

Lisano 2 – *Kobendana ya makasi pe mitindo*

Muana azolongola bikoti ya biki pe azobuaka yango.

Mama alobi : « kosala biki ya ndeko na yo bongo te. Soki odefi eloko ya moninga batela yango malamumu. Zongisa bikoti na yango kaka sikoyo pe zongisa ba biki na eloko nango. »

Lisano 3 – *Lakisa lolenge nini akoki kobongisa oyo abebisi*

Muana na magazini abuki eloko moko na kidiba.

Mama alobi na malembe nionso : « kokota biteni na yango pe tokende epai ya moteki pe osenga bolimbisi. Na sima nakofuta yango. »

Lisano 4 – *Tia ye liboso ya kopona, talisa ye mbano na yango, pe tika ye abuka mbuma ya mabe na ye*

Mama azobongama po na kokende wenze.

Muana asengi: « mama tokende? »

Mama alobi : « mbala elekaki osalaki mabe olelaki po na sombela yo motuka ya sika tango tolekaki liboso ya magazini ya bikeko. Tokoki kokende naboyi te kasi mbala oyo yo moko opona. Otambola pe olelela eloko te soki te mbala ya sima okotikala na ndaku. Oyoki? »

Muana aleli « nalingi motuka ya sika » na magazini ya bikeko na nzela ya wenze. Mama azongisi ye ndaku na kimia.

Mokolo elandaki Mama alingi akende wenze.

Muana akimi mbangu epai na ye pe alobi: « mama tokende? »

Mama alobi : « te lobi oponaki boye to otamboli malamumu to otikali na ndaku mbala ya sima. Lobi osalaki mabe na boye okotikala na ndaku lelo elongo na mamie. Okoya mokolo mosusu soki otamboli malamumu.